

Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

**Deimantė Bendorė
IV kurso, komercinės teisės
Studijų atšakos studentė**

Magistro baigiamasis darbas

**REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS
PROBLEMOS**

The assignment of right: theoretical and practical problems

Vadovas: lektorius Tomas Kontautas

Recenzentas: dr. Stasys Drazdauskas

Vilnius, 2010

ĮVADAS	3
1. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO INSTITUTO KILMĖ IR VIETA CIVILINĖJE TEISĖJE	5
1.1.Reikalavimo teisių perleidimo samprata.....	5
1.2.Reikalavimo teisių perleidimo instituto vieta civilinėje teisėje.....	5
1.3.Reikalavimo teisių perleidimo instituto kilmė.....	8
2. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO TEORINĖS PROBLEMOS	11
2.1 Reikalavimo teisių perleidimo instituto palyginimas 1964 m. ir- 2000 metais priimtame CK.....	11
2.2 Reikalavimo teisių perleidimo sąlygos galiojančiame CK.....	13
2.3 Pradinio kreditoriaus pareigos.....	16
2.4 Skolininko apsauga cesijos atveju.....	18
2.5 Reikalavimo teisių perleidimo instituto santykis su kitais asmenų pasikeitimo prievolėje institutais LR CK.....	20
2.5.1 Asmenų pasikeitimo prievolėje būdai.....	20
2.5.2. Cesijos ir novacijos santykis.....	23
2.5.3 Subrogacijos, regresio ir cesijos santykis.....	25
2.6 Reikalavimo perleidimo sutarties forma ir jos galiojimas.....	27
3. REIKALAVIMO PERLEIDIMAS UŽSIENIO ŠALYSE- ANALIZĖ	31
3.1 Reikalavimo perleidimo instituto raida užsienio šalių teisėje.....	31
3.2 Reikalavimo teisių perleidimo reglamentavimas ES.....	36
4. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO PRAKTINĖS PROBLEMOS	39
4.1 Reikalavimo teisių perleidimas ir hipoteka.....	39
4.2 Dalies hipotekos reikalavimo perleidimas.....	40
4.3 Hipotekos perleidimas indosamentu.....	44
IŠVADOS	46
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	47

IVADAS

Reikalavimo teisių perleidimo užuomazgos yra randamos jau Romos teisėje, tačiau pagreitį šis institutas įgauna dabartiniais laikais, kai reikalavimo teisių perleidimas tampa viena iš pagrindinių finansavimo priemonių.

Darbo temos pasirinkimą lėmė tai, kad reikalavimo teisių perleidimo institutas yra pakankamai naujas institutas Lietuvos teisėje, kuris sparčiai plinta ekonominiuose santykiuose, reikalavimo teisės yra perkamos, parduodamos, naudojamos kaip užtikrinimo priemonės. Lietuvoje galiojančiame Civiliniame kodekse (toliau tekste LR CK) taip pat yra nurodyta, kad reikalavimo teisė yra turtinė teisė ir yra laikoma savarankišku civilinių teisių objektu.

Kadangi reikalavimo teisių perleidimas yra vienas iš asmenų pasikeitimo prievolėje būdų, tai darbe bus analizuojami šios teorinės problemos:

- Reikalavimo teisės gebėjimas būti civilinės apyvartos objektu ir vieta prievolinėje, bei daiktinėje teisėje.
- kreditoriaus ir skolininko padėtis perleidus reikalavimą;
- reikalavimo teisių perleidimo (cesijos) santykis su subrogacija ir regresu;
- cesijos ir novacijos atskyrimo problematika.

Praktiniu požiūriu problematika susijusi su reikalavimo teisių perleidimu yra labai plati, reikalavimo teisių perleidimas pirkimo- pardavimo, mainų dovanojimo, teisiniuose santykiuose, cesijos ir faktoringo atskyrimo problematika, cesijos ir hipotekos, įkeitimo santykis ir kt. Šiame darbe autorė nagrinėja praktinės problemos susijusios su :

- taikytinos teisės problema, kai perleidimo santykiuose dalyvauja skirtingų valstybių subjektai, kurie nėra pasirinkę santykiams taikytinos teisės;
- hipotekos, įkeitimo teisių perleidimas- cesija.

Darbe naudojami šie tyrimo metodai: kalbinis, naudojamas nustatant terminų ir žodžių prasmę, lyginamasis istorinis (analizuojamos skirtingų laikotarpių teisės normų taikymo ypatybės), sisteminės analizės (skirtingų teisės aktų tarpusavio sąveika), apibendrinimo, lyginimo, dokumentų analizės metodas (analizuojama tesimų praktika, Lietuvos ir užsienio šalių teisės aktai)

Lietuvos teisininkų išsamiai nagrinėjusių reikalavimo teisių perleidimo teorines ir praktines problemas nėra, todėl galima teigti, kad šis institutas yra naujas Lietuvos teisėje ir, kad tik pradeda čia įsitvirtinti. Svarbiausius Lietuvos teisininkus nagrinėjusių reikalavimo teisių perleidimo problemas galima paminėti: doc. dr. Dangutė

Ambrasienė mokslinis straipsnis „Asmenų pasikeitimas prievolėje“ (Jurisprudencija, 2002, t. 28(20); 96-104), kuriame buvo aptarti reikalavimo perleidimo, subrogacijos, faktoringo, skolos perkėlimo institutai, Ž. Skibarkienės mokslinis straipsnis „Reikalavimo perleidimas ir faktoringas“ (Jurisprudencija, 2004, t. 55(47); 114-128), kuriame buvo nagrinėtas reikalavimo teisių perleidimo ir faktoringo santykis pateikti šių sandorių panašumai ir skirtumai, analizuota

Galima paminėti šiuos užsienio šalių teisės mokslininkus nagrinėjusius reikalavimo teisių perleidimo instituto raidą ir problematiką: M.I Braginskij, V. A Belov, K. Zweigert ir H. Kotz..

Pagrindinis autorės tikslas šiame darbe naudojantis teisės aktais, CK, hipotekos įstatymu, tarptautinėmis konvencijomis, LR Aukščiausio teismo praktika, moksliniais straipsniais ir teisine literatūra išanalizuoti pateiktas reikalavimo teisių perleidimo teorines ir praktines problemas.

1. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO INSTITUTO KILMĖ IR VIETA CIVILINĖJE TEISĖJE

1.1. Reikalavimo teisių perleidimo samprata

Reikalavimo perleidimas (cesija) – tai pradinio kreditoriaus (cedento) turimo ar būsimo reikalavimo (viso ar jo dalies) perdavimas naujam kreditoriui (cesionarijui). Taigi dėl reikalavimo perdavimo pasikeičia kreditorius, o skolininkas lieka tas pats. Reikalavimo perleidimas yra svarbi ir patogi verslo vykdymo priemonė. Štai, pavyzdžiui, pirkėjas, pardavėjui sutinkant, gali atsiskaityti su juo už nupirktas prekes ne pinigais, o jam priklausančiu reikalavimu trečiajam asmeniui; arba kreditorius, kuriam staiga prireikė pinigų, gali perleisti savo reikalavimą, kuris dėl nustatyto vykdymo termino gali būti įgyvendintas tik po tam tikro laiko ir pan.

1.2. Reikalavimo teisių perleidimo instituto vieta civilinėje teisėje

Reikalavimo perleidimas yra mišrus teisės institutas: kreditoriaus ir skolininko tarpusavio teisinius santykius reglamentuoja prievolių teisė, nors dažnai pasitaiko, kad reikalavimo perleidimas yra susijęs su reikalavimais į nekilnojamą turtą, todėl tokių turtinių teisių perleidimo formalius reikalavimus reglamentuoja daiktinės teisės nuostatos.

Teisiškai arba siaurai suprantant, prievolė yra teisinis santykis, kurio dalyviai yra du asmenys- vienas turi reikalavimo teisę, o kitas- pareigą.¹ Prievolės šalis sieja tarpusavio teisės ir pareigos. Pareiga yra prievolės elementas, tačiau pareigos ir prievolės tapatinti negalima, kadangi pareiga yra prievolės rezultatas, ir pareigos atsiradimui nėra būtina prievolė. Sąvokos „prievolė“ ir „pareiga“ skiriamos ne tik lietuvių teisės kalboje, pavyzdžiui, Anglijos teisėje yra skiriama *duty*- pareiga, ir *obligatio* prievolė².

Prievolė yra viena iš civilinių teisinių santykių rūšių, kuriai būdingi visi civilinių teisinių santykių bruožai, tačiau kartu prievolė turi ir specifinių požymių t.y. prievolė yra kreditoriaus ir skolininko civilinis teisinis santykis, kreditorių ir skolininką sieja tarpusavio teisės ir pareigos, už pareigų nevykdymą skolininkui taikomos sankcijos.

Prievolinė teisė yra asmens teisinio santykio su asmeniu forma. Prievolinės teisės turinį sudaro kreditoriaus teisė reikalauti aktyvių veiksmų iš konkretaus

---

¹ Mikelėnas, V. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, p.16

² Ibid., p. 20

skolininko³. Plečiantis civilinei apyvartai prievolė tapo teisine ekonominio bendradarbiavimo forma ir jos turinys iš esmės pasikeitė- kreditoriaus reikalavimas siejama ne su skolininko asmeniu, kaip tai buvo romėnų teisėje, kai skolininkas už skolą atsakė savo asmeniu t.y. galėjo būti baudžiamas fizinėmis bausmėmis, sodinamas į kalėjimą, o tik su skolininko turtu. Prievolė įgyja ekonominę prasmę: kreditoriaus požiūriu- tai jo turto padidėjimas, t.y. aktyvas, skolininko požiūriu – jo turto sumažėjimas t.y. pasyvas.

Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse 1.97 str. 1 dalyje konstatuojama, kad civilinių teisių objektai yra visa tai, su kuo yra susijusios civilinių teisinių santykių subjektų teisės ir pareigos t.y. daiktai, pinigai ir vertybiniai popieriai, kitas turtas bei turtinės teisės. Sąvoka „turtas“ reiškia daiktus, turtines teises ir turtines pareigas. Siauroju požiūriu ši sąvoka reiškia daiktą ar daiktų visumą. Plačiuoju požiūriu „turtas“- tai ir daiktai, ir turtinės teisės, bei pareigos, išimtinės teisės ir panašiai.⁴

LR CK 1.112 str. įtvirtinta bendroji taisyklė, kad prievolinė subjektinė teisė t.y. kreditoriaus reikalavimo teisė yra savarankiškas civilinių teisių objektas, todėl gali būti perleista kitam asmeniui bendraisiais pagrindais.⁵

Daiktinė teisė - tai absoliutinė teisė į daiktą, pasireiškianti asmens galimybe įgyvendinti valdymo, naudojimo ir disponavimo teises.. Pačiu bendriausiu požiūriu daiktinę teisę galima apibūdinti kaip absoliučią asmens teisę į daiktą. Daiktinė teisė gali pasireikšti labai įvairiai priklausomai nuo to, kokia tai daiktinė teisė. Jei tai nuosavybės teisė, tai bus į nuosavybės teise priklausantį daiktą, jei patikėjimo – tai į patikėjimo teise priklausantį daiktą.

Kadangi reikalavimo teisių perleidimo institutas yra mišrus institutas turintis ir prievolinių ir daiktinei teisei būdingų požymių, trumpai aptarsime daiktinės ir prievolinės teisės santykį. Daiktinei teisei būdinga tai, kad tik vienas daiktinių teisinių santykių subjektas yra aktyvus, o kitas subjektas, kuriuo gali būti bet kuris tiek fizinis, tiek ir juridinis asmuo, valstybė ar savivaldybė yra pasyvus. Prievolinei teisei kaip santykinei teisei, būdinga, kad visi subjektai yra konkretūs asmenys, paprastai turintys konkrečių prievolių. Vadinas, daiktines teises gali pažeisti bet kuris subjektas, o prievolines – konkretūs prievolinių teisinių santykių subjektai. Pažeidus daiktinės teises, ieškinį galima pareikšti bet kuriam šias teises pažeidusiam asmeniui, t.y. ieškinys visur eina paskui daiktą nepriklausomai nuo to, kur ir pas ką daiktas yra, kaip jis ten atsidūrė ir pan. Be to, daiktinės

³ Mizaras, V.; Vileita, A.; Mikelėnas, V. Civilinė teisė bendroji dalis. Vilnius: Justitia, p. 487

⁴ Lietuvos Respublikos Civilio Kodekso Komentarai pirmoji knyga, bendrosios nuostatos. Justitia p.213

⁵ Lietuvos Aukščiausioji teismas 2000 m. gegužės 15 dienos nutartis Žemės ūkio Bankas “Šėtos sūrinė” 3K-3-545/2000

teisės atsiranda nepriklausomai nuo pasyvių subjektų valios, o prievolinės teisės negali atsirasti be subjektų tiesiogiai ar netiesiogiai pareikštos valios. Daiktinė teisė yra absoliutinė teisė, o prievolinė teisė – santykinė. Daiktinėje teisėje konkretus savininkas ir konkretus daiktas. Tiek daiktinės, tiek prievolinės teisės objektais gali būti daiktai, bet daiktinės teisės objektai tik daiktai, o prievolinės – ne tik daiktai. Daiktinei teisei būdinga tai, kad visi su daiktu susiję apsunkinimai eina kartu su daiktu, nepriklausomai nuo daikto savininko pasikeitimo. Prievoliniuose teisiniuose santykiuose tai priklauso nuo šalių valios. Jei susiduria daiktiniai ir prievoliniai teisiniai santykiai, tai visais atvejais prioritetą suteikiamas daiktinei teisei.

1.2 Reikalavimo teisių perleidimo instituto kilmė

Reikalavimo perleidimas (lotyniškai *cessio*) - tai vienas iš asmenų pasikeitimo prievolėje būdų. LR CK yra žinomi trys asmenų pasikeitimo prievolėje būdai: reikalavimo perleidimas, skolos perkėlimas ir subrogacija. Reikalavimo perleidimas teisinėje literatūroje vadinamas cesija. Pradinis kreditorius perleidžiantis reikalavimo teisę, yra vadinamas cedentu, o naujasis kreditorius perimantis perleidžiamą teisę, - cesionieriumi⁶. Dėl reikalavimo perleidimo pasikeičia kreditorius, o skolininkas lieka tas pats. Reikalavimo perleidimas nenutraukia ieškinio senaties termino eigos (CK 1.128), nekeičia prievolės įvykdymo termino, būdo vietos ir panašiai, perleidus reikalavimą skolininko teisinė padėtis nesikeičia.

Romėnų teisė davė pradžią Italų teisės mokyklos formavimuisi, kuri išaugo į vieną pirmųjų universitetų Europoje. Iki pat XIX a. daugelyje Europos valstybių romėnų teisės šaltiniai buvo laikyti pavyzdiniais. Kadangi modernioji teisė perėmė nemažai romėnų teisės principų, nenuostabu, kad šiandien plačiai naudojamo reikalavimo teisių perleidimo instituto pirminis reglamentavimas yra aptinkamas senovės romėnų teisėje.

Reikalavimo perleidimo institutas (*cessio*) buvo žinomas romėnų teisėje tačiau romėnų teisininkai prievolę laikė labai asmenišku dviejų ar daugiau asmenų teisiniu santykiu, todėl senoji *ius civile* nustatė, kad prievolės teisiniai padariniai liečia tik dalyvavusius ją nustatant asmenis, todėl perleisti nėra galima. Plėtojantis ūkiniam gyvenimui, nuo šio principo iš dalies nutolta. Romoje pirmiausia, kaip asmenų pasikeitimas prievolėje, buvo žinomas ir pripažintas prievolės perkėlimas paveldėjimo būdu. Jau Dvylikos lentelių įstatymai numatė reikalavimo ir skolos padalijimo keliems asmenims įpėdiniams atsižvelgiant į paveldimą dalį.

Natūriniam ūkiui užleidus vietą prekybei, prievolės tapo reikšminga daugelio romėnų turto dalimi, todėl jas reikėjo padaryti lankstesnes. Tam buvo skirta *novacija* – atnaujinimas (*novatio*). Novacija turėjo trūkumų, kadangi norint pakeisti kreditorių, reikėjo ne tik senojo ir naujojo kreditoriaus, bet ir skolininko sutikimo ir net jo asmeninio dalyvavimo atliekant novaciją. Taip pat labai didelis nepatogumas buvo ir tai, kad nutraukus pradinę prievolę, baigdavosi ir jos garantijų galia (įkeitimo, reikalavimo pirmumo teisė ir pan.). Kadangi novacija nebuvo patrauklus prievolės šalių pasikeitimas, reikėjo rasti būdą kaip pakeisti prievolės kreditorių, nesugriaunant pačios prievolės, todėl šiam tikslui buvo panaudotas procesinio atstovavimo institutas.

---

⁶ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. p. 78.

„Kreditorius, norintis perleisti reikalavimo teisę- cedentas, skirdamas asmenį, kuriam nori perleisti savo teisę (cesionierių), savo atstovu, į ieškinio formulę įrašydavo išlygą, kad visa tai, ką cesionierius išieškos iš debitoriaus, jis turi teisę niekam neatsiskaitydamas įtraukti į savo turtą, toks atstovas buvo vadinamas *procurator in rem suam*- įgaliotuoju savo naudai. Toks netiesioginis cesijos būdas buvo netobulas dėl keleto priežasčių: visų pirma dėl to, kad ši sutartis buvo pavedimo sutartis, kuri buvo grindžiama išskirtiniu šalių pasitikėjimu, todėl ją bet kada buvo galima nutraukti, o antra pavedimo sutartį nutraukti galėjo cesionieriaus ar cedento mirtis, todėl tol, kol cesionierius neįgyvendino ceduto reikalavimo, jo padėtis buvo netvirta. Be to cesionierius buvo tik procesinis cedento atstovas teisme, todėl debitoriaus prievolės įvykdymas tiesiogiai cedentui buvo visiškai teisėtas ir nutraukdavo prievolę, ir žinoma, cesionieriaus teises. Atsižvelgiant į tai, kad cesionieriaus apsauga buvo netvirta, palaipsniui ją imta stiprinti. Pirmiausia praktika nustatė taisyklę, kad cesionieriaus, jau pateikęs ieškinį, įgaliojimus galima panaikinti tik dėl svarbios priežasties- *causa cognita*. Paskui imta praktikuoti *denuntiatio*- pranešimą skolininkui apie cesiją. Taip pat vėliau cesionieriui buvo suteikta savarankiškumo, analogiško kaip ir cedentui, ieškinio teisė, tik į jo formulę įtraukiama fikcija, kad cesionierius yra cedento įpėdinis.

Teoriškai romėnų teisė niekuomet nepripažino iš prievolės išplaukiančių teisių perleidimo. Cesionieriui, teikta tik teisminė jo interesų apsauga. Romėnai sakė: *cedere actionem*- perleisti ieškinį, o ne *cedere obligationem*- perleisti prievolę.

Cesijos būdu perleidžiamų teisių katalogas buvo išsamus. Ulpianas rašė: *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*“ (niekas begali perleisti kitam daugiau teisių, negu pats jų turi). Šis Ulpiano suformuluotas dėsnis išliko per amžius, jis taip pat reiškia, kad perleidžiama teisė pereina kartu su visomis jos užtikrinimo priemonėmis, bet galioja ir atsikirtimai, kuriuos skolininkas gali pareikšti cedentui. Kitaip tariant cesionierius įgydavo tiek pat teisių kiek ir cedentas. Leista kreditoriui perleisti ne visas teises, neleista perleisti teisių, kurios yra glaudžiai susijusios su kreditoriaus asmeniu. Kiekvieną teisę specialiu susitarimu buvo gali paversti neperleidžiama.

Digestuose nustatyta, tokia cedento atsakomybė: cedentas atsako už tai, kad prievolė tikrai egzistuoja ir yra teisiškai pagrįsta, tačiau neatsako už jos išieškojimą, įgyvendinimo realumą, jeigu cesija įvykdyta neatlygintinai.

Prireikus pradinį skolininką pakeisti, reikalauta kreditoriaus sutikimo. Dažniausia taip atsitikdavo perduodant palikimą kartu su reikalavimo teisėmis ir

skolomis. Įpėdinis perdavęs palikimą be kreditoriaus sutikimo, turėjo atsakyti už palikimo skolas. Tačiau įvykdęs kreditorių reikalavimus, jis turėjo regresinį reikalavimą.⁷

Reikalavimo teisių perleidimo reglamentavimo pamatus padėjo ne tik Ulpianus, tačiau prie šio instituto reglamentavimo prisidėjo ir imperatorius Anastazijus, kuris išleido įsakymą, *lex Anastazija*, saugantį skolininką⁸. Pagal šio imperatoriaus išleistą įsakymą buvo draudžiama reikalavimo teisių perpirkėjui išieškoti iš skolininko didesnės sumos, nei ta kuri buvo sumokėta už reikalavimo įsigijimą. Viena iš šio įsakymo tikslų buvo apriboti reikalavimo teisių supirkimą-perpardavimą, nes tai plačiai paplito to meto visuomenėje, ir tapo tam tikru verslu. Tačiau verta atkreipti, kad tas įsakymas apsaugojo skolininką ir visiškai nesirūpino cesionieriaus apsauga ir rizika dėl galimų kliūčių skolos išieškojimui ir galimų nuostolių patyrimui. Priimtas įsakymas neigiamai paveikė civilinę apyvartą ir vos visiškai nepanaikino reikalavimo perleidimo sandorių, tačiau vėliau įsakymas buvo tikslintas ir keičiamas.

---

⁷ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999, p.226-227.

⁸ Покровский И.А. История Римского Права. Издание 3-е, исправленное и дополненное// <http://www.allpravo.ru/library/doc2527p/instrum3503/item3624.html>

2. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO TEORINĖS PROBLEMOS

2.1 Reikalavimo teisių perleidimo instituto palyginimas 1964 m. ir- 2000 metais priimtame CK

1964 m. Lietuvoje galiojusiame CK reikalavimo teisių perleidimui reglamentuoti buvo skirti 5 straipsniai: 238-241, kurie apibūdino reikalavimo perleidimo sąlygas, perleidusio reikalavimą kreditoriaus pareigas ir atsakomybę, prievolės įvykdymą pradiniam kreditoriui, nepranešus apie reikalavimo perleidimą, galimus skolininko atsikirtimus prieš naujojo kreditoriaus reikalavimus, 243 straipsnis reiglamentavo reikalavimo perleidimo ir skolos perkėlimo sutarties formą. Šie institutai teisinėje praktikoje buvo naudojami beveik išimtinai tarp fizinių asmenų, o reikalavimo perleidimo sandoris buvo laikomas abstrakčiu sandoriu (tai reiškia buvo atsietas nuo savo pagrindo). Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, plėtojantis ekonominiams santykiams pastebėtas cesijos reikšmės padidėjimas. Tai lėmė ir subjektinį šio instituto sudėties pasikeitimą, bei platesnį taikymą. Bet tai, kad 1964 m. CK normose nebuvo pakankamai aiškių cesijos ribojimų, palyginti skurdus šio instituto teisinis reglamentavimas lėmė ir neigiamus reiškinius- kai kurie ūkio subjektai naudodamiesi šiais institutais slėpė savo lėšų judėjimą, siekdami išvengti mokesčių mokėjimo.⁹

Verta atkreipti dėmesį, kad tiek senajame CK, tiek ir dabar galiojančiame CK reikalavimo teisių perleidimo sąvoka yra apibūdinama vienodai, tačiau naujame CK kaip jau ir buvo paminėta anksčiau, santykių reglamentavimas yra gerokai praplėstas.

Galiojant 1964 m. CK nebuvo nuostatos, kad be skolininko sutikimo draudžiama perleisti reikalavimą, jeigu kreditoriaus asmuo turi skolininkui esminės reikšmės, šia nuostata buvo papildytas naujasis CK. Taip pat dabartiniams CK yra praplėsta nuostata dėl reikalavimo teisės perleidimo pagrindų. Remiantis CK 6.102 straipsniu reikalavimą draudžiama perleisti jei kreditoriaus asmuo turi skolininkui esminės reikšmės, taip pat atsiranda ir papildomos nuostatos, kad reikalavimas negali būti perleistas jei negalimas išieškojimas ir dar vienas naujas pagrindas, lyginant su 1964 m. galiojusio CK, jog reikalavimo negalima perleisti atliekant tarnybines pareigas teisėjui, prokurorui ar advokatui, kurie dėl šio reikalavimo iškeltoje byloje atlieka tarnybines pareigas.

---

⁹ Ambrasienė D., Asmenų pasikeitimas prievolėje (kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai// Jurisprudencija. 2002. T 28 (20). P. 103

1964 m. galiojusiame CK nebuvo reglamentuojamas reikalavimo teisę užtikrinančių papildomų teisių, perleidžiančių reikalavimą padėtis. Subsidiarus papildomų, užtikrinančių prievolių pobūdis reikštų, kad papildomos teisės negali būti perduodamos atskirai nuo pagrindinių, o tai reiškia, kad jei reikalavimo teisė yra perleidžiama cesijos sutartimi, tai ir papildomos užtikrinančios prievolės taip pat turi būti perleidžiamos kartu su pagrindine prievole. Taip pat dabar galiojančiame CK yra išspręstas klausimas dėl nepakankamai apibrėžto reikalavimo perleidimo, arba, reikalavimo, kurio įvykdymo terminas dar nėra suėjęs perleidimo. Jei yra perleidžiamas nepakankamai apibrėžtas reikalavimas, tai naujasis kreditorius patenka į tokią pačią padėtį į kokią patektų ir ankstesnis kreditorius, todėl naujojo kreditoriaus teisės nėra pažeidžiamos. Svarbu tik tai, kad perleidžiamas reikalavimas būtų galiojantis, nes jei perleistas reikalavimas yra negaliojantis, tuomet visa atsakomybė tenka pirminiam kreditoriui.

2.2 Reikalavimo teisių perleidimo sąlygos galiojančiame CK

Šiuo metu galiojančiame CK reikalavimo perleidimą reglamentuoja 6.101-6.110 str. Analizuojant CK 6 knygos VI skyrių, galima išskirti reikalavimo perleidimo sutarties būtinumą, kuri yra sudaroma tarp pradinio kreditoriaus ir naujojo kreditoriaus. Šios sutarties galiojimui jokios įtakos neturi nepranešimas skolininkui apie reikalavimo perleidimą arba skolininko nesutikimas su reikalavimo perleidimu, išskyrus vienintelį atvejį, kai draudžiama perleisti reikalavimą be skolininko sutikimo – kai kreditoriaus asmuo skolininkui turi esminės reikšmės (CK 6.101 str. 5 d.), pavyzdžiui, įvykdyti prievolę kitam kreditoriui būtų daug sunkiau arba gydytojo reikalavimas gauti iš paciento honorarą už gydymą. Reikalavimo perleidimo sutarties formai įstatymas kelia tokius pat reikalavimus kaip ir pagrindinei prievolei (CK 6.103 str.). Jeigu reikalavimas atsirado, pavyzdžiui, iš sutarties, kuriai reikėjo paprastos rašytinės formos, tai ir reikalavimo perleidimo sutartis turi būti sudaryta mažiausiai paprasta rašytine forma (gali būti ir notarine). Antraip cesijos šalys gali nebetekti teisės remtis liudytojų parodymais, įrodinėdamos sutarties sudarymo ar įvykdymo faktą (CK 1.93 str. 2 d.). Jeigu nebus laikomasi privalomos notarinės formos (pavyzdžiui, perleidžiant reikalavimą, susijusį su nekilnojamuoju daiktu), tai tokia sutartis apskritai negalios (CK 1.93 str. 3 d.). Be to, jei pagrindinę prievolę pagrindžiančiai sutarčiai reikėjo teisinės registracijos, tai ir reikalavimo perleidimo sutartį taip pat privalu įregistruoti. Jei tai nebus padaryta, reikalavimo perleidimas vis dėlto galios, bet galios tik tarp cedento ir cesionarijaus ir negalės būti panaudotas prieš trečiuosius asmenis (CK 1.75 str. 2 d.).

Taip pat būtina pabrėžti, kad perleisti galima tik reikalavimą, kurį leidžia perleisti pirminė sutartis. Negalima perleisti reikalavimo kai: tai draudžia pirminę prievolę pagrindžianti sutartis (CK 6.101 str. 1 d.); tai draudžia įstatymas (CK 6.101 str. 1 d. pavyzdžiui, draudžiama perleisti reikalavimą, kurio atžvilgiu negalimas išieškojimas CK 6.102 str. 1 d.), taip pat draudžiama perleisti reikalavimą teisėjui, prokurorui ar advokatui, kurie dėl šio reikalavimo iškeltoje byloje atlieka savo tarnybines pareigas (CK 6.102 str. 2 d.); reikalavimas neatsiejamai susijęs su kreditoriaus asmeniu (CK 6.102 str. 3 d. pavyzdžiui, iš šeimos teisės kylantys reikalavimai, reikalavimas atlyginti žalą, padarytą dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo ir kt.), taip pat draudžiama perleisti reikalavimo dalį, esant nedalomai prievolei (CK 6.25 str.).

Reikalavimas turi būti apibrėžtas ne absoliučiai, o pakankamai, t. y. jo atsiradimo momentu mažiausiai turi būti aiškūs jo turinys, dydis ir skolininkas. Reikia

atkreipti dėmesį, kad galima perleisti tiek esamą, tiek būsimą reikalavimą (CK 6.101 str. 3 d.).

Reikalavimo perleidimo pasekmė – naujojo kreditoriaus atsiradimas, išnykus senajam (kai perleidžiamas visas reikalavimas) ar jam liekanti (perleidus tik dalį reikalavimo). Be to, pažymėtina, kad naujajam kreditoriui kartu su pagrindiniu reikalavimu pereina ir prievolės įvykdymui užtikrinti nustatytos teisės bei kitos papildomos teisės (CK 6.101 str. 2 d.). Reikalavimo perleidimas nenutraukia ieškinio senaties termino eigos (CK 1.128), nekeičia prievolės įvykdymo termino, būdo, vietos ir pan. Perleidus reikalavimą, skolininko teisinė padėtis nesikeičia.

Kalbant apie statybos rangos santykius, įstatymai nedraudžia generaliniam rangovui perleisti subrangovui savo turimą reikalavimo teisę užsakovui. Tokie draudimai galėtų būti numatyti tik šalių tarpusavio susitarimais. Tam, kad būtų galima perleisti reikalavimo teisę pagal statybos rangos sutartis ir perleidimas būtų laikomas teisėtu, turi egzistuoti visos žemiau nurodytos aplinkybės:

- 1) privalo būti prievolė, iš kurios atsirado teisė (esanti reikalavimo perleidimo dalyku, pagal statybos rangos prievolinius santykius rangovui atlikus sutartus darbus, užsakovas turi pareigą už juos atsiskaityti. t.y. generalinis rangovas turi turėti galiojančią reikalavimo teisę į užsakovą);
- 2) sandoris, kurio pagrindu pradinis kreditorius perduoda naujajam kreditoriui reikalavimo teisę (perleidimo pagrindas, šioje situacijoje tai būtų rangos sutartis tarp užsakovo ir generalinio rangovo, kurios pagrindu užsakovas yra skolingas generaliniam rangovui, o šis savo ruožtu, turėdamas įsiskolinimą subrangovui, perleidžia jam būtent šį reikalavimą);
- 3) pats reikalavimo perleidimo (cesijos) sandoris, kuriuo perleidžiama reikalavimo teisė (kartu ir atsisakoma turimos reikalavimo teisės, kuri yra perleidžiama) - tai sutartis tarp generalinio rangovo ir subrangovo, dėl gen. rangovo turimos reikalavimo teisės užsakovui perleidimo subrangovui.

Kaip ir daugumoje užsienio šalių teisėje, taip ir Lietuvos CK numato tam tikrus atvejus, kada reikalavimo teisė negali būti perleista. CK 6.102 straipsnis draudžia perleisti tokį reikalavimą:

- kurio atžvilgiu negalimas išieškojimas (toks draudimas reiškia, kad kreditorius gali perleisti tik galiojantį reikalavimą, t. y. tokį, kurį galima įgyvendinti);
- negalima perleisti neegzistuojančios, negaliojančios reikalavimo teisės; teisės, kurios negalima įgyvendinti dėl to, kad skolininkas tapęs nemokiu dar iki teisės perleidimo ir pan.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. birželio 30 d. nutartimi civilinėje byloje UAB „Arisanda“ ir UAB „2 B Pack“¹⁰ yra pažymėjęs, jog CK 6.102 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas perleisti tokį reikalavimą, dėl kurio negalimas išieškojimas, be kita ko, reiškia ir draudimą perleisti reikalavimą, kurio pradinis kreditorius neturi arba turi negaliojantį reikalavimą, nes tokio reikalavimo neįmanoma įgyvendinti, t. y. patenkinti. Taigi, jei reikalavimo perleidimo metu skolininkas (užsakovas) buvo atsiskaitęs su pradiniu kreditoriumi (generaliniu rangovu) ir sumokėjęs šiam skolą, iš kurios kildinama perleidžiama reikalavimo teisė, tai reiškia, kad cesijos sutartimi pradinis kreditorius perleido reikalavimo teisę, kurios jis neturėjo.

Tačiau netgi generaliniam rangovui ir perleidus negaliojančią reikalavimo teisę, subrangovas gali imtis t. t. priemonių ir įgyvendinti savo teises, kadangi pradinis kreditorius atsako naujam kreditoriui už šiam perduoto reikalavimo negaliojimą (CK 6.105 straipsnio 1 dalis). Tokiais atvejais naujasis kreditorius - subrangovas - turi teisę reikalauti pripažinti cesijos sutartį negaliojančią ir kad pradinis kreditorius t.y. generalinis rangovas atlygintų nuostolius.

Aukščiau paminėtoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas akcentavo, jog perleidžiant reikalavimo teisę pagal cesijos sutartį, ji yra ribojama užsakovo ir generalinio rangovo sutartinių santykių. Taigi subrangovas, perimdamas generalinio rangovo reikalavimo teisę užsakovui pagal cesijos sutartį, galėtų perimti šią teisę tik tokios apimties, kokio dydžio įsipareigojimą užsakovas turi generaliniam rangovui reikalavimo perleidimo sutarties sudarymo metu.

Pažymėtina, jog cesijos sutartimi subrangovo ir užsakovo nesusieja tiesioginiai santykiai, t.y. subrangovas už savo darbų vykdymą ir toliau lieka atsakingas rangovui, o rangovas lieka įpareigotas atsiskaityti. Cesijos sutartimi yra perleidžiamas tik reikalavimas nustatytai sumai. Subrangovas perima tik tokio dydžio reikalavimą, kokį generalinis rangovas turėjo užsakovui. Užsakovas atsakingu subrangovui tampa atsiskaityti ne už visus jo atliktus darbus, o tik pagal cesijos sutartį sumokėti jam reikalaujamą sumą. Todėl kalbant straipsnio prasme, cesijos sutartis nėra laikoma sutartimi, pagal kurią subrangovas tampa atsakingas tiesiogiai užsakovui, o ne generaliniam rangovui. Cesijos sutartis nekeičia subrangovo ir generalinio rangovo tarpusavio santykių, ir generalinio rangovo atsakomybės prieš užsakovą dėl subrangovo darbų. Jei subrangovo reikalavimas pagal cesijos sutartį nėra visiškai patenkinamas, t.y.

---

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Arisanda“ ir UAB „2 B Pack“ Nr. 3K-3-199/2008

gen. rangovo įsiskolinimas subrangovui yra didesnis, nei užsakovo skola jam, tai likusią dalį subrangovui sumokėti lieka įsipareigojęs generalinis rangovas.

Reikalavimo teisės perleidimas neturi įtakos skolininko gynybai nuo pareikšto reikalavimo - skolininkas turi teisę pareikšti naujojo kreditoriaus reikalavimui visus atsikirtimus, kuriuos jis turėjo teisę reikšti pradiniam kreditoriui tuo metu, kai gavo pranešimą apie reikalavimo teisės perleidimą. Taigi, jau aptartame modelyje užsakovas, kaip skolininkas, gali reikšti subrangovui tuos pačius prieštaravimus, kokius būtų galėjęs reikšti generaliniam rangovui, ir atvirkščiai - negali remtis tomis aplinkybėmis, kurias prieš subrangovą gali panaudoti tik generalinis rangovas, pvz., dėl atliktų darbų trūkumų, dėl vėluojamų terminų ir pan.

2.3. Pradinio kreditoriaus pareigos

Pradiniam kreditoriui (cedentui), jau perleidusiam reikalavimą, atsiranda tam tikros pareigos naujojo kreditoriaus (cesionarijaus) atžvilgiu. Svarbiausios iš jų – tai pareiga perduoti naujajam kreditoriui dokumentus, patvirtinančius reikalavimo teisę ir papildomas teises (CK 6.104 str.), bei pareiga atsakyti naujajam kreditoriui už perleisto reikalavimo negaliojimą (CK 6.105 str. 1 d.). Taigi cedentas privalo perduoti cesionarijui visus dokumentus, patvirtinančius reikalavimo teisę ir papildomas teises. Jeigu minėti dokumentai reikalingi ir cedentui (dažniausiai taip ir būna), tai jis privalo cesionarijui perduoti įstatymo nustatyta tvarka (dažniausiai notaro) patvirtintas dokumentų kopijas (CK 6.104 str. 1 d.). Jeigu perleidžiamas reikalavimas, kurio įvykdymas užtikrintas įkeitimu (hipoteka), tai tokio reikalavimo perleidimas turi būti pažymimas hipotekos registre (CK 6.104 str. 2 d.). O kai perleidžiamos visos reikalavimo teisės, cedentas turi perduoti cesionarijui ne tik dokumentus, bet ir turimą įkeistą turtą.

Kai skolininkas yra išdavęs cedentui pareikštinį skolos dokumentą, tai perleidžiant reikalavimą tereikia naujam kreditoriui perduoti tą dokumentą (CK 6.104 str. 5 d.). Jokių kitų dokumentų tokiais atvejais perduoti nereikia. Svarbi šiuo atveju dar viena taisyklė: visas išlaidas, susijusias su dokumentų įforminimu (tarp jų ir notaro honorarą ir, jeigu reikia, vertimo išlaidas) ir perdavimu (CK 6.104 str. 4 d.), apmoka pradinis kreditorius, jeigu, aišku, šalys nesusitarė kitaip.

Cedentas atsako cesionarijui tik už perduoto reikalavimo negaliojimą, bet neatsako už tai, kad skolininkas jo neįvykdo (CK 6.105 str. 1 d.). Kadangi galima perleisti tik galiojantį reikalavimą (CK 6.102 str. 1 d), pradinis kreditorius naujajam kreditoriui privalo garantuoti, kad perleidžiamas reikalavimas galioja. Tokia garantija atsiranda pagal

įstatymą, todėl ji yra, nesvarbu, buvo aptarta cesijos sutartyje ar ne.¹¹ Pradinis kreditorius turi atsakyti naujam skolininkui, jei perleistas teisės negalioja, nes jos buvo įvykdytos, arba pasibaigę senaties terminai ir kt., tokiu atveju naujasis kreditorius turi visas teises reikalauti panaikinti cesijos sutartį ir atlyginti visus nuostolius, kuriuos jis patyrė. Tačiau jei perleidžiant reikalavimo teises, naujasis kreditorius buvo informuotas, kad skolininkas yra nemokus, tačiau vis tiek sutiko su cesijos sutartimis, tokiu atveju naujasis kreditorius neturi teisės reikšti pretenzijų dėl nuostolių atlyginimo. Taigi cesionarius prisiima iš cedento prievolės neįvykdymo riziką. Aišku, cedentas, perleisdamas reikalavimą, gali cesionarijui laiduoti, kad skolininkas įvykdys prievolę. Tokiu atveju cedentas solidariai atsakys už skolininko prievolės neįvykdymą cesionarijui.

Dovanojant reikalavimo teisę, kreditorius taip pat yra atsakingas už reikalavimo teisės galiojimą, ir ši atsakomybė atsiranda pagal įstatymą, nepriklausomai ar yra nurodyta dovanojimo sutartyje ar ne. Tačiau pirminis kreditorius nėra atsakingas už, kad skolininkas neįvykdo prievolės.

taip, kad skolininkas neįvykdo prievolės, tačiau tik tokia suma, kurią gavo iš naujojo kreditoriaus.

Apibendrinant tai, kad pasakyta, galima daryti išvadą, kad jei kreditorius perleidžia negaliojančią reikalavimo teisę tai visais atvejais naujasis kreditorius yra apsaugotas įstatymo, ir gali reikšti pretenzijas senajam kreditoriui ir reikalauti nuostolių atlyginimo. Tačiau naujasis kreditorius visais atvejais prisiima riziką dėl perleistos galiojančios reikalavimo teisės įvykdymo, kadangi senasis kreditorius nėra atsakingas už skolininko prievolės įvykdymą.

Taip pat verta atkreipti dėmesį, kad perleisdamas reikalavimo teisę atlygintinai pvz. pirkimo pardavimo sutartimi, pradinis kreditorius privalo garantuoti naujam kreditoriui, kad skolininkas yra mokus. Tačiau, jei įvyksta taip, kad jau perleidžiant reikalavimo teisę skolininkas buvo nemokus, kyla pradinio skolininko atsakomybė naujam kreditoriui, dėl skolininko prievolės neįvykdymo. Naujasis kreditorius įgyja teisę reikalauti pripažinti reikalavimo perleidimo sutartį negaliojančia ir reikalauti iš pradinio kreditoriaus nuostolių atlyginimo, tačiau ne daugiau nei buvo sumokėta pradiniam kreditoriui.

---

¹¹ Mikelėnas V., et. al. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003.p. 146

2.4 Skolininko apsauga cesijos atveju

Reikalavimo perleidimas neturi pažeisti skolininko teisių ir labiau suvaržyti jo prievolės. Perleidus reikalavimą, skolininko padėtis lieka tokia pat kaip ir prieš tai. Be to, lieka tas pats skolininkas, skirtingai nei kreditorius, kuris, kaip minėjo autorius, pasikeičia. Kaip tik dėl šios priežasties (skolininkas nesikeičia) skolininkas turi teisę reikšti naujojo kreditoriaus reikalavimams visus atsikirtimus, kuriuos jis turėjo teisę reikšti pradiniam kreditoriui tuo metu, kai gavo pranešimą apie reikalavimo perleidimą (CK 6.107 str. 1 d.). Pavyzdžiui, ieškinio senaties terminui suėjus iki reikalavimo perleidimo, skolininkas gali reikalauti taikyti ieškinio senatį ir po perleidimo, t. y. jau prieš naująjį kreditorių. Tačiau, siekdamas apginti sąžiningą naująjį kreditorių, įstatymo leidėjas nustato išimtį iš minėtos taisyklės.

Kai reikalavimas perleistas perdavus (atlygintinai arba neatlygintinai) skolininko išduotą skolos dokumentą, skolininkas nebegali atsikirsti naujam kreditoriui, motyvuodamas tuo, kad prievolė yra apsimestinė, fiktyvi ar reikalavimo perleidimas yra draudžiamas, jeigu naujasis kreditorius, yra sąžiningas, t. y. perleidžiant reikalavimą tų aplinkybių nežinojo ir neturėjo bei negalėjo žinoti (CK 6.107 str. 2 d.).

Negana to, kad, perleidus reikalavimą, skolininkui išlieka visi atsikirtimai, skolininkas, turintis priešpriešinį reikalavimą pradiniam kreditoriui, net gali įskaityti naujojo kreditoriaus reikalavimą, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus (CK 6.108 str.). Tai yra akivaizdžiai nenaudinga naujam kreditoriui. Todėl verslininkas, ketindamas įgyti reikalavimą, turėtų išsiaiškinti pradinio kreditoriaus ir skolininko santykius: ar neturi skolininkas pradiniam kreditoriui priešpriešinių reikalavimų, kuriuos jis galės įskaityti jau po cesijos, t. y. jau į naujojo, o ne senojo kreditoriaus reikalavimą.

Reikalavimo perleidimas tarp pradinio ir naujojo kreditoriaus galios net ir nepranešus apie tai skolininkui (išskyrus vienintelį atvejį, kai reikia skolininko pritarimo). Tačiau reikalavimo perleidimo faktą galima panaudoti prieš skolininką ir trečiuosius asmenis tik nuo to momento, kai skolininkas gavo arba turėjo gauti pranešimą apie cesiją (CK 6.109 str. 1 d.). Tai reiškia, kad skolininkui reikalavimo perleidimas negalioja, kol jam nepranešta. Todėl visiškai pagrįstai atrodo taisyklė, kad jei skolininkui nepranešta apie reikalavimo perleidimą, prievolės įvykdymas pradiniam kreditoriui yra tinkamas (CK 6.106 str. 1 d.). Juk skolininkas paprasčiausiai nežino, kad yra jau kitas kreditorius. Ši taisyklė naudinga skolininkui, kuris yra silpnesnioji prievolės šalis ir ginamas siekiant nustatyti teisingą jo ir kreditoriaus teisių ir pareigų balansą. Tačiau taisyklė nenaudinga

naujam kreditoriui (cesionarijui). Todėl verslininkas cesionarijus turėtų pasirūpinti, kad skolininkui būtų pranešta apie reikalavimo perleidimą.

Pranešimu apie reikalavimo perleidimą laikomas sutarties dėl reikalavimo perleidimo perdavimas naujam kreditoriui ir šios sutarties pateikimas skolininkui (CK 6.109 str. 5 d.). Skolininkas privalo įvykdyti prievolę cesionarijui tik tada, kai šis ne tik pareiškia reikalavimą, bet ir pateikia šio reikalavimo priklausymą jam patvirtinančią cesijos sutartį.

CK nepateikia pranešimo apie reikalavimo perleidimą privalomos formos, todėl tai gali būti padaryta žodžiu, raštu, naudojantis šiuolaikinėmis ryšio priemonėmis, o taip pat kaip galimas pranešimo būdas yra minimas cesijos sutarties pateikimas skolininkui.

Skolininkas turi būti tikras, kad jo kreditorius dabar yra jau kitas asmuo ir kad, įvykdžius šiam asmeniui prievolę, nereikės jos vykdyti dar kartą pradiniam kreditoriui.

Kai reikalavimas buvo perleistas kelis kartus, prievolės įvykdymas vienam iš paskesnių kreditorių laikomas tinkamu, CK nėra nurodytas kreditoriaus eiliškumas t.y. kuris turi pirmas teisę į prievolės įvykdymą. CK 6.106 straipsnis nustato, kad kai kyla ginčas, kam priklauso reikalavimas, skolininkas turi teisę atsisakyti mokėti konkrečiam kreditoriui ir gali prievolę įvykdyti mokėdamas suma į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą.

Kaip jau buvo paminėta, nors reikalavimo teisės perleidimui skolininko sutikimas nėra reikalingas, išskyrus keletą išimčių, tačiau skolininkas turi būti informuotas apie reikalavimo teisės perleidimą, kad vėliau nekiltų ginčų tarp senojo ir naujojo kreditoriaus dėl prievolės įvykdymo. Skolininko neinformavus apie reikalavimo teisių perleidimą, atsiranda neigiamos pasekmės naujam kreditoriui. Skolininkas prievolę nežinodamas apie reikalavimo teisių perleidimą gali įvykdyti senajam kreditoriui, o tuomet naujojo kreditoriaus interesai nukentėtų ir jis galėtų ginti savo interesus reikšdamas ieškinius senajam kreditoriui dėl nepagrįsto praturtėjimo.

2.5 Reikalavimo teisių perleidimo instituto santykis su kitais asmenų pasikeitimo prievolėje institutais LR CK

2.5.1 Asmenų pasikeitimo prievolėje būdai

Siekdami detaliau atskleisti reikalavimo perleidimo (cesijos) teisinę prigimtį, palyginsime ją su egzistuojančiais panašiais civilinių teisinių santykių institutais. Reikalavimo perleidimas (cesija) skiriasi nuo sutarties trečiojo asmens naudai (CK 6.191 straipsnis). Sutarties trečiojo asmens naudai ypatybė yra ta, kad asmuo, kurio naudai turi būti vykdoma sutartis (naudos gavėjas), sutarties arba įstatymo pagrindu įgyja reikalavimo teisę skolininko atžvilgiu ir kartu su kreditoriumi turi teisę reikalauti, jog skolininkas įvykdytų prievolę. Tuo tarpu reikalavimo perleidimo atveju visuomet egzistuoja pradinis ir naujasis kreditoriai ir naujasis kreditorius pagal cesijos sutartį perima pradinio kreditoriaus reikalavimo teisę ir pradinis kreditorius tokiu būdu pasitraukia iš prievolės. Kitaip tariant cesijos atveju vyksta kreditorių pasikeitimas prievolėje, o sutarties trečiojo asmens naudai atveju nevyksta joks reikalavimų perleidimas ir prievolės šalių dalyvių pasikeitimas, nes kreditorius ir trečiasis asmuo (naudos gavėjas) egzistuoja prievolėje vienu metu ir kiekvienas iš jų turi reikalavimo teisę skolininko atžvilgiu. Taip pat pažymėtina, kad skolininkui netinkamai vykdant prievolę pagal sutartį trečiojo asmens naudai, trečiasis asmuo dėl netinkamo prievolės vykdymo privalo tiesiogiai kreiptis į skolininką, o ne į kreditorių.

Taip pat derėtų aptarti reikalavimo perleidimo (cesijos) santykį su prievolės įvykdymo peradresavimo teisine konstrukcija (CK 6.38 straipsnis). Prievolės įvykdymo peradresavimas vyksta tuomet, kai kreditorius skolininkui nurodo, jog prievole turi būti vykdoma ne tiesiogiai jam, o konkrečiam trečiajam asmeniui. Skolininkui įvykdžius prievolę kreditoriaus nurodytam trečiajam asmeniui, laikoma, jog prievolė įvykdyta pačiam kreditoriui t.y. tinkamai. Šiuo atveju trečiasis asmuo neįgyja jokios savarankiškos reikalavimo teisės, netampa naujuoju skolininko kreditoriumi ir dėl to neįvyksta joks kreditorių pasikeitimas prievolėje, kaip tai vyksta reikalavimo perleidimo (cesijos) atveju. Prievolės įvykdymo peradresavimo atveju kreditorius nesiekia perduoti savo reikalavimo teisės trečiajam asmeniui, o tiesiog nurodo jį kaip subjektą, kuriam turi būti įvykdyta prievolė.

Kalbant apie novaciją (CK 6.141 straipsnis) ir reikalavimo perleidimą, būtina pažymėti, jog novacijos atveju vyksta vienos prievolės pakeitimas kita, kai po

pakeitimo pirmoji prievolė baigiasi. Novacija nuo reikalavimo perleidimo skiriasi tuo, jog jos atveju pradinė prievolė pasibaigia ir naujojoje prievolėje keičiasi ne tik jos šalys, bet gali keistis ir pati prievolė – ji gali būti skirtingos teisinės prigimties, turėti kitą nei pradinė prievolė dalyką arba vykdymo būdą. Tuo tarpu reikalavimo perleidimo atveju, perleidus reikalavimo teisę, pati prievolė nepasibaigia, ji toliau egzistuoja ir nėra pakeičiama jokia nauja prievole, o keičiasi šalis – pradinį kreditorių pakeičia naujasis kreditorius perimdamas pradinio kreditoriaus reikalavimo teisę.

Lyginant cesiją bei faktoringą (CK 6.903 straipsnis), galima būtų išskirti keletą esminių šių sutarčių skirtumų. Pirmiausia, faktoringo dalykas yra tik piniginis reikalavimas, atsiradęs išimtinai iš prekių pardavimo, darbų atlikimo, paslaugų teikimo ir jis pagal faktoringo sutartį yra perleidžiamas finansuotojui tik atlygintinai. Tuo tarpu cesijos sutarties dalykas yra bet kokios teisės, taip pat ir piniginiai reikalavimai, susiję arba nesusiję su cedento veikla. Faktoringo sutarties dalykas iš esmės yra platesnis, nes apima kliento finansavimo procesą, kuomet klientas perleidžia finansuotojui reikalavimo teisę mainais į pinigus ir siekiant užtikrinti jam prievolių įvykdymą. Faktoringo sandoris yra finansavimo sandoris, kurio tikslas yra perduoti klientui lėšas, o šis už jam suteiktas lėšas perleidžia finansuotojui turimas reikalavimo teises. Taip pat pažymėtina, kad cesijos sutartis gali būti atlygintina ir neatlygintina arba pereiti kitam asmeniui įstatymo pagrindu (CK 6.101 straipsnio 4 dalis). Tuo tarpu kaip jau minėta, faktoringo sutartis gali būti tik atlygintinė. Taip pat faktoringo atveju egzistuoja draudimas dar kartą perleisti reikalavimo teisę, jei kitaip nėra numatyta sutartimi, o cesijos atveju toks ribojimas nėra nustatytas ir tai reiškia, kad reikalavimo teisė gali būti perleidžiama keletą kartų. Taip pat faktoringo atveju cedentas gali perleisti reikalavimą finansuotojui, nors tarp jo ir skolininko sudaryta sutartis tai draudžia arba riboja ir toks perleistas reikalavimas bus galiojantis, nors ir prieštarauja sutarties, sudarytos tarp cedento ir skolininko nuostatoms (CK 6.907 straipsnis), tuo tarpu cesijos atveju, jei sutartyje tarp pradinio kreditoriaus ir skolininko yra numatyta, jog reikalavimo teisė negali būti perleidžiama, šalims imperatyviai galioja draudimas perleisti tokią reikalavimo teisę. Dar vienas reikšmingas skirtumas yra faktoringo ir cesijos sandorių subjektai. Jei cesijos sutarties subjektams nėra taikomi specialūs reikalavimai, tai faktoringo sutarties finansuotoju gali būti bankas arba kitas pelno siekiantis juridinis asmuo, kuris turi teisę vykdyti faktoringo veiklą, o tuo tarpu cedentas faktoringo sutartyje paprastai verslu užsiimantis juridinis asmuo, kurio veikla apima paslaugų teikimą, prekių pardavimą, darbų atlikimą. Taip pat atskleidžiant reikalavimo perleidimo (cesijos) sampratą, svarbu ją palyginti su turtinių teisių pirkimo – pardavimo, šių teisių dovanojimo bei mainų sutartimis. Būtina pažymėti, jog cesijos

sutarties dalykas yra reikalavimo teisė ir cesijos sutartyje nėra būtina nurodyti šios sutarties sudarymo pagrindą, net jo nenurodžius cesijos sutartis bus laikoma galiojančia.

Kitaip yra turtinių teisių pirkimo – pardavimo sutarties atveju, kuri išoriškai tarsi prilygsta atlygintinei cesijai, tačiau iš tikrųjų taip nėra, nes visų pirma, turtinė teisė apskritai gali apimti ne tik reikalavimo teises, kylančias iš prievolių, bet tai pat ir daiktines teises, teises į intelektinę veiklos rezultatus ir kitas teises. Taip pat svarbu pažymėti, jog turtinių teisių pirkimo– pardavimo sutartis bus laikoma sudaryta tuomet, kai šalys susitars ir sutartyje nustatys, jog tam tikra turtinė teisė yra perleidžiama būtent už tam tikrą piniginių ekvivalentą (kainą). Tuo tarpu mainų sutarties esminė sąlyga yra nurodyti, jog už turtinę teisę yra mainais perduodamas tam tikras daiktinis ekvivalentas.

Galiausiai turtinių teisių dovanojimo sutarties esminė sąlyga yra tiesioginis nurodymas, jog turtinė teisė yra perduodama neatlygintinai, dovanojama. Taigi, turtinių teisių pirkimo – pardavimo, mainų ir dovanojimo sutartyse tam, kad jos galiotų yra būtina nurodyti, jog už perduodamą turtinę teisę yra gaunamas piniginis, daiktinis ekvivalentas, arba toks ekvivalentas negaunamas teisę dovanojant. Tai esminės šių sutarčių sąlygos, be kurių sutartys laikomos nesudarytomis. Jei kalbėtume apie cesijos sutartį, jos galiojimui pagrindo nenurodymas nedaro įtakos cesijos sutarties galiojimui, tačiau pats cesijos pagrindas (tikslas) yra neabejotinai svarbus ir vertintinas kartu su pačiu cesijos sandoriu.

Reikalavimo perleidimo institutą svarbu taip pat palyginti su skolos perkėlimo institutu. Šiuos institutus sieja tai, kad abu jie priskiriami asmenų pasikeitimo prievolėje būdams, tačiau skirtumas tas, kad cesijos atveju prievolėje keičiasi kreditorius, o skolos perkėlimo atveju prievolėje įvyksta skolininkų pasikeitimas. Be to, cesijos atveju galioja bendroji taisyklė, jog skolininko sutikimas perleidžiant reikalavimo teisę nėra būtinas, tuo tarpu perkelti skolą galima tik esant kreditoriaus sutikimui (išskyrus universalųjį teisių ir pareigų perėmimo atvejį).

Subrogacija yra taip pat asmenų pasikeitimo prievolėje būdas, ji panaši į reikalavimo perleidimo institutą, nes išlieka tas pats skolininkas, tie patys sutartinės prievolės užtikrinimo būdai, tačiau cesijos atveju cesionierius siekia įgyti teisę, kuri priklauso cedentui, o subrogacijos- pašalinti kreditorių iš prievolės.¹²

Nuo reikalavimo perleidimo būtina skirti atvejus, kai kreditorius nenori perleisti savo reikalavimo teisės, o tik nurodo trečiąjį asmenį kaip subjektą, kuriam turi būti pateiktas įvykdymas tokiu atveju įvyksta peradresavimas trečiajam asmeniui, kuris kildinamas iš pirkimo- pardavimo sutarties ir negali būti laikomas reikalavimo perleidimu.

---

¹² Ibid., p 87.

Reikalavimo perleidimas gali būti atlygintinas ir neatlygintinas. Atlygintinas reikalavimo perleidimas dažniausia vykdomas komercinėse sutartyse perduodant vertybinius popierius, rangos sutartyse, taip pat praktikuojamas pirkimo pardavimo sutartyse.

2.5.2 Cesijos ir novacijos santykis

Kaip jau buvo paminėta anksčiau cesijos kilmė yra susijusi su novacija. Novacija (lot. *novatio* – pakeitimas) yra vienos prievolės pakeitimas kita, kai pakeitus pirmoji prievolė baigiasi. Justinianas atskyrė reikalavimo perleidimą (toliau cesija) ir skolos perkėlimą (toliau *expromissio*) nuo novacijos, nes tuojau pat po novacijos, kai atsiranda nauji prievolės subjektai (*inter novas personas*), atsirado cesija - kreditoriaus pakeitimo prievolėje būdas bei *expromissio*- skolininko pakeitimas prievolėje.¹³

Pagal Romėnų teisę novacija- tai sutartis kuria esama prievolė panaikinama ir vietoj jos nustatoma nauja. Reikalauta, kad pasikeistų sutarties pagrindas, turinys arba subjektai.¹⁴ Kad įvyktų novacija romėnų teisėje buvo reikalaujama šių sąlygų:

1. senoji prievolė (kurią novacija panaikina);
2. naujoji prievolė, bet reikia, kad naujosios prievolės
3. objektas būtų tas pats, kuris buvo senosios prievolės (*idem debitum*); kuris vis dėlto
4. kuo nors skirtųsi nuo senosios prievolės objekto (*aliquid novi*) ir kad,
5. sutartis būtų padaryta su inovacine intencija.¹⁵

Pagal Lietuvos CK pateikiamą sampratą novacija yra esamos prievolės pakeitimas kita, jeigu šalys, vietoj esamos prievolės savo susitarimu sukuria pradinę prievolę pakeičiančią naują prievolę turinčią skirtingą negu ankstesnioji prievolė dalyką ir įvykdymo būdą. Pagal dabar galiojantį CK galima pastebėti, kad įstatymų leidėjas nėra tiksliai pateikęs reglamentavimo, kas atsitinka kai pakeičiamas kreditorius, tačiau pati prievolė nekeičiama (nekeičiamas jos dalykas, įvykdymo būdas). Kreditoriaus teisė perleisti reikalavimą yra nurodyta CK 6.101 str.kur yra kalbama apie reikalavimo teisės perleidimą, tačiau analizuojant 6.141 str.1 d.taip pat rasime paaiškinimą, kad vienos šalies pakeitimas kita, gali būti laikomas ne reikalavimo perleidimu kaip nurodyta CK 6.101, bet novacija. . Novacija laikomi ir tie veiksmai, kai pagal naują sutartį, naujas

---

¹³ Cit. op 6, p. 77

¹⁴ Cit. op 7 p. 230

¹⁵ Milukas E. Novacija: teorija ir praktika Justitia, 2007, Nr. 4, p.51.

kreditorius pakeičia ankstesnį, o skolininkas atleidžiamas nuo prievolės įvykdymo.¹⁶ Pagal tai kas buvo pasakyta, galima teigti, kad novacija bus ir tuomet kai keičiasi, viena iš prievolės šalių t.y. cesija ir novacija tarsi sutapatinami institutai.

Autorės nuomone, šie panašumai atsiranda jau vien todėl, kadangi cesija yra kilusi iš novacijos, o šių institutų tikslas yra šalių pasikeitimo prievolėje reglamentavimas. Dabar galiojančiame CK cesija ir novacija yra du skirtingi institutai, kadangi vienas yra skirtas šalių pasikeitimui prievolėje reglamentuoti, o kitas naudojamas vienos prievolės pakeitimu kita. Kyla klausimas, o kodėl tuomet kreditorių pasikeitimas prievolėje minimas abiejuose institutuose?

Novacijos tikslas- pakeisti esamą prievolę nauja, kuri panaikintų esamą, o cesijos tikslas perleist jau esamą, egzistuojančią teisę, tačiau pirmąją prievolę nėra panaikinama, o yra tik pakeičiama prievolės šalis, visos likusios sutarties sąlygos išlieka.

LR Aukščiausiasis teismas savo nutartyje yra išsakęs tokią poziciją dėl novacijos: novaciją, kaip prievolių pasibaigimo būdą, vertinant sistemiškai „kartu su kitais prievolių pasibaigimo būdais, darytina išvada, kad novaciją būtina suprasti plačiau, nei pateikia CK.“¹⁷ Jeigu novacijos, nelaikytume vienos prievolės pakeitimo „kita prievole tarp tų pačių šalių, tai nepagrįstai ribotų sutarčių laisvės principą. Šios teisės normos loginė konstrukcija ir jos vieta teisės normų sistemoje rodo, kad *prievolę galima pabaigti šalių susitarimu*. Šalių susitarimo, kaip pagrindo sukurti, pakeisti ir panaikinti civilines teises ir pareigas, pripažinimas sąlygotas dispozityvaus privatinių teisių santykių reglamentavimo pobūdžio“, tai gi kai viena prievolė pakeičiama nauja prievole tarp tų pačių šalių, neišsemia nei visų novacijos atvejų, nei kitokios rūšies šalių susitarimų dėl prievolių pabaigos atvejų“¹⁸.

Pagal LR CK novacija keičiant vieną iš subjektų bus tada kai bus visos toliau išvardintos sąlygos t.y. esama prievolė keičiama nauja, kuri turi skirtingą negu ankstesnioji prievolė dalyką ar įvykdymo būdą, šalys turi norą, pakeisti esamą prievolę nauja ir viena šalis pakeičiama nauja.

---

¹⁶ Cit. op. 11, p.181

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2001 m. balandžio 25 d. civilinėje byloje Turto Bankas AB „Jonavos montuotojas“ bylos Nr. Nr. 3K-3-483/2001

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2001m. lapkričio 7 d. civilinėje byloje Turto bankas“, J. K., E. M. bylos Nr. 3K-3-1083/2001

2.5.3 Subrogacijos, regreso ir cesijos santykis

1 Pagal galiojantį CK reikalavimo teises galima perleisti pagal sutartį ir pagal įstatymą. CK 6.101 str. 4 d. nurodyti atvejai, kada reikalavimo teisė pereina įstatymo pagrindu. Atkreiptinas dėmesys, kad be CK 6.101 str. 4 d. 3 ir 4 p. reglamentuoja reikalavimo perėjimą įstatymo pagrindu, taip reglamentuoja ir CK 6.112 str.2d. bei 6.1015., todėl iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad reikalavimo teisių perėjimą įstatymo pagrindu reglamentuoja keletas institutų, t.y, subrogaciją ir regresą tarsi laikoma specialiąja cesijos rūšimi. Šie abu institutai taikomi tada, kai tretysis asmuo įvykdo prievolę. Subrogacijos ir regreso atveju pasikeičia kreditorius ir pirminis kreditorius, netenka reikalavimo teisės skolininkui. Skirtumas yra toks tarp šių institutų, kad regresu atveju kai keičiasi kreditoriai atsiranda visiškai nauja prievolė tarp naujų šalių, o buvusi prievolė yra tik pagrindas atsirasti naujajai, o subrogacijos atveju neatsiranda nauja prievolė, o tik pirminis kreditorius pasitraukia iš prievolės ir jo vietą užima tretysis asmuo, įvykdęs prievolę pirminiam kreditoriui, skirtinga nei regresu atveju, subrogacijos atveju nauja prievolė neatsiranda, o tik vyksta teisių perėjimas.

Nors įstatymų leidėjas laiko subrogaciją specialiąja cesijos rūšimi, tačiau analizuojant giliau šiuose institutuose prigimtį galima pamatyti, kad subrogacija ir cesija yra du visiškai skirtingi institutai, nes:

1. skiriasi kreditoriaus pasikeitimo momentas (subrogacijos atveju reikalavimo teisė trečiajam asmeniui pereina, tik pirmajam kreditoriui įvykdžius prievolę, cesijos atveju reikalavimą galima perleisti įvairiose stadijose);
2. atsiradimo pagrindas
3. reikalavimų apimtis
4. siekiamas tikslas

LAT civilinėje byloje ieškobas Lietuvos draudimas“ atsakovams UAB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Ritranspeda“ dėl žalos atlyginimo, tretieji asmenys bylos Nr. 3K-3-503/2005 išsakė savo nuomonę, dėl cesijos subrogacijos ir regresu santykio. „CK šeštojoje knygoje skirtinguose jos straipsniuose yra nurodytos sąvokos „kreditoriaus teisė perleisti reikalavimą (lot. *cessio*)“ (CK 6.101 straipsnis), „regresas“ (lot. *regresus* – atgalinis judėjimas, grįžimas) (CK 6.114 straipsnis), „subrogacija“ (CK 6.1015 straipsnis). Visos jos yra susijusios su teisės prievolėje perėjimu kitam asmeniui CK Subrogacijos sampratą, taip pat ir CK 6.1015 straipsnį reikia aiškinti ir taikyti atsižvelgiant į subrogacijos tikslus. Subrogacijos tikslas yra įtvirtinti įstatymo nustatytos

bendrosios taisyklės išimtį, kad prievolės įvykdymas lemia jos pasibaigimą. Išimtyms nustatomos tam, kad kreditorius išlaikytų visas buvusio kreditoriaus teises, nes, įvykdžius prievolę, pagal bendrąją taisyklę ji pasibaigtų, todėl kreditorius prarastų senosios prievolės privalumus. Įstatymiškai numatant subrogacijos atvejus jau jos formuluotė nukreipia į kreditorių pasikeitimo būdą egzistuojančioje prievolėje, nes CK 6.1015 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad reikalavimo teisė, perėjusi draudikui, įgyvendinama laikantis taisyklių, nustatančių draudėjo (naudos gavėjo) ir už žalą atsakingo asmens santykius.

Lietuvos Aukščiausiojo teismo pateiktas subrogacijos aiškinimas, leidžia daryti išvadą, kad subrogacija yra cesijos rūšis, kuriai būdinga, tai kad kreditoriaus reikalavimo teisė pereina trečiajam asmeniui įstatymo pagrindu, siekiant atkurti trečiojo asmens, materialinius interesus, kurie buvo pažeisti dėl prievolės įvykdymo už skolininką. Įstatymo pagrindu vykstantis reikalavimo perėjimas taip pat užtikrina, kad buvęs kreditorius (t.y. draudėjas) nepagrįstai nepraturtėtų, turėdamas galimybę gauti draudimo išmoką tiek iš draudiko tiek iš žalą padariusio asmens.

Subrogacijos negalima sutapatinti su regresu, numatytu draudimo teisiniuose santykiuose (CK 6.114 straipsnio 1 dalies 5 punktas; Draudimo įstatymo 96 straipsnio 1 dalis; Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 22 straipsnis), nes šiuo atveju kalbama apie galimą draudiko regresą draudėjo atžvilgiu¹⁹

Regreso negalima sutapatinti su cesija, kadangi regresio teisės taikymo atveju nevyksta asmenų pasikeitimas prievolėje ir po pagrindinės prievolės įvykdymo, visuomet atsiranda nauja prievolė ir nėra jokio teisių perėjimo.

---

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Ritranspeda“ dėl žalos atlyginimo, tretiesiems asmenims. Bylos Nr. Nr. 3K-3-503/2005

2.6 Reikalavimo perleidimo sutarties forma ir jos galiojimas

Prievolių teisėje yra išskiriami du būdai, kuriais vyksta teisių perėjimas – tai universalusis ir singularinis teisių perėmimas. Pirmiausia aptarsime singularinį teisių perėjimą. Singularinis teisių arba pareigų perėmimas vyksta perleidus reikalavimo teisę (CK 6.101-6.110 straipsniai), perkėlus skolą (CK 6.115-6.122 straipsniai) ir subrogacijos atveju (CK 6.111-6.114 straipsniai)²⁰. Taigi, reikalavimo perleidimas (cesija) yra singularinio teisių perėmimo būdas, kurio pagrindu įvyksta asmenų pasikeitimas prievolėje.

Reikalavimo perleidimas yra apibrėžiamas kaip dviejų šalių susitarimas (sutartis), kurios pagrindu viena šalis (pradinis kreditorius arba cedentas) perleidžia kitai šaliai (naujam kreditoriui ar cesionarijui) savo reikalavimo teisę į skolininką, o naujasis kreditorius (cesionarijus) perima šią reikalavimo teisę tokiomis sąlygomis, kurios nepažeidžia skolininko teisių ir labiau nesuvaržo jo prievolės.

Tarp teisininkų nėra vieningos nuomonės dėl cesijos sandorio priskyrimo vienai ar kitai rūšiai. Skiriant sandorius pagal sandorio pagrindo reikšmę jo galiojimui, t.y. sandoriai kurių pagrindas yra aiškiai nurodytas yra vadinamai kauzaliais. Kauzalių sandorių sudarymo tikslas yra aiškus, aiškios šalių teisės ir pareigos. Sandoriai kurių sudarymo tikslas neturi aiškiai išreikštas, nėra nurodyto jų motyvo ir sudarymo pagrindo vadinami abstrakčiais. Kyla nemažai diskusijų dėl to, ar reikalavimo perleidimo (cesijos) sandoris yra abstraktus ar kauzalus. Bendra civilinėje teisėje egzistuojanti taisyklė yra ta, jog sandorio galiojimas paprastai priklauso nuo jo pagrindo, kuris įvardijamas kaip tiesioginis teisinis tikslas, kurio siekia šalys, sudarydamos sandorį. Sandorio pagrindas yra laikomas esmine sąlyga, be kurios sandoris yra laikomas negaliojančiu, tačiau išimtis iš šios taisyklės yra abstraktūs sandoriai, kuriuose pagrindo nebuvimas (jo nenurodymas) šių sandorių nedaro negaliojančiais. Tokio sandorio pavyzdys yra tinkami įformintas vekselis, kuris galioja nepriklausomai nuo išdavimo pagrindo. Įsipareigoję pagal vekselį asmenys gynybai negali vekselio turėtojui pareikšti prieštaravimų, grindžiamų asmeniniais jų ir vekselio davėjo arba ankstesniųjų vekselio turėtojų santykiais. Abstraktūs sandoriai, kaip sandorių galiojimo išimtys, yra nurodyti įstatymuose.

Siekdami nustatyti, koks savo prigimtimi sandoris – kauzalus ar abstraktus, yra cesija, panagrinėsime keletą kontinentinės teisės sistemos autorių nuomonių. Remiantis senovės romėnų teise cesija laikoma abstrakčiu sandoriu, tai reiškia, kad senovės Romoje reikalavimo galiojimas nepriklausė nuo sandorio pagrindo, dėl kurio

---

²⁰ Cit. op. 1, p.20.

buvo perleistas. Todėl galime daryti išvadą, jog pagal romėnų teisę pagrindinį sandorį pripažinus negaliojančiu, cesijos sandorį buvo galima laikyti galiojančiu ir tai nedarė jokios esminės įtakos naujojo kreditoriaus ir skolininko santykiams, susiklosčiusiems cesijos sandorio pagrindu.

Vokietijos teisinėje sistemoje, dominuoja nuostata, jog cesija yra abstraktus sandoris, kuris galioja net ir tuo atveju, jei pagrindinis sandoris, kuriuo remiantis buvo perleistas reikalavimas, yra pripažįstamas negaliojančiu. Prancūzijos teisėje laikomasi nuomonės, kad cesija yra kauzalus sandoris, kurio galiojimas priklauso nuo pagrindinio sandorio.

Rusų teisėje, skirtingai nei Vokietijos teisėje, nėra vieningos nuomonės apie cesijos prigimtį. Rusų teisininkas V.A. Belovas teigia, kad cesija yra abstraktus sandoris.²¹ Jo nuomone, abstrakčiu sandoris laikomas tada, kai už tam tikros teisės suteikimą, sandorio turinyje nėra numatytas ekvivalentas. Jei sutartyje yra kalbama apie tai, jog viena šalis įsipareigoja perduoti tam tikrą daiktą nenurodant perdavimo pagrindo (tai yra nenumatant, kad už perduotą daiktą kita šalis sumokės pinigų sumą ar pateiks kokį nors kitą ekvivalentą). V.A. Belovas teigia, jog ta aplinkybė, kad reikalavimo perleidimas gali būti sudaromas įvairiais pagrindais, leidžia laikyti cesiją abstrakčiu sandoriu. Jo nuomone, tai, kad įstatymų leidėjas sąmoningai nenurodo cesijos pagrindų, leidžia daryti išvadą, jog tokių pagrindų nenurodymas nedaro įtakos cesijos sutarties teisinei prigimčiai ir neįtakoja cesijos pagrindu atsirandančių santykių turinio. Kitas rusų teisininkas I. B. Novickis sandorio abstraktumo buvimą sieja su tiesioginiu įstatymo nurodymu, jog sandoris yra abstraktus. Tai reiškia, kad jei įstatymas nenustato, jog sandoris yra abstraktus, tuomet jo abstrakčiu laikyti negalima. Tačiau nemažai rusijos teisininkų laikosi ir priešingos nuomonės, reikalavimo perleidimą laiko kauzaliu sandoriu. Štai rusų mokslininkas M. I. Vitrianskij teigia, jog: „cesijos sutartimi cedentas perduoda cesionarijui tam tikrą teisę sutarties arba įstatymo pagrindu. Teisių perdavimo pagrindas, kuris sieja cedentą ir cesionarijų, yra sutartis. Pagrindas yra ne cesijos sutartis, kaip dažnai manoma, bet sutartis, kurioje vyksta reikalavimų perleidimas, t.y. sutartis, sudaranti cesijos esmę“, savo požiūrį, M. I. Vitrianskij grindžia tuo, jog cesijos sandoriai neturi savo vietos sutarčių sistemoje vien todėl, kad cesijos sandoriai gali būti tiek vienašaliai, tiek dvišaliai, tiek atlygintiniai, tiek neatlygintiniai, kai kada realiniai, kai kada konsensualiniai. Tokią cesijos sandorio būseną Vitrianskij pavadino „amorfine“ ir ši

---

²¹. Белов В. А. Сингулярное правопреемство в обязательстве: опыт исторического исследования, теоретической и догматической конструкции и обобщение российской судебной практики. Москва: АО Центр ЮрИнФОР, 2002. Р 18.

būseną, jo manymu, panaikina galimybę laikyti cesiją savarankiška sutartine konstrukcija. Rusų teisininkė L. G. Efimova mano, jog „perduodant daiktą pagal pirkimo –pardavimo sutartį, šis daiktas negali būti perduotas be pagrindo, todėl taip pat turi būti ir perduodamų teisių pagrindas, jei sandoris, kurio pagrindu ji yra perduodama, yra kauzalus. Reikalavimo perleidimo, atsiradusio iš atlygintinų sandorių, pagrindas yra toks kaip ir pagrindinio sandorio.“²²

Lietuvos teisininkai, nėra atlikę išsamių tyrimų apie reikalavimo perleidimo sandorio prigimtį, tačiau Lietuvos teisėje vyrauja nuostata, jog cesija savo prigimtimi yra kauzalus, o ne abstraktus sandoris. Lietuvių mokslininkė D. Ambrasienė pritaria rusų mokslininko M. I. Vitrianskij nuomonei, bei teigia, jog „reikalavimo perleidimas niekada nevykdomas savaime, tik dėl to, kad ankstesnis kreditorius perduotų reikalavimą naujam²³. Šalys, sudarydamos reikalavimo perleidimo susitarimą, turi kokį nors tikslą (įvykdyti prievolę, atsiradusią iš pirkimo – pardavimo sutarties reikalavimo perleidimu, padovanoti reikalavimo teisę, gražinti reikalavimo perleidimu skolą ir pan.).“ Atsižvelgiant į užsienio ir Lietuvos teisininkų išsakytą nuomonę dėl cesijos sandorio priskyrimo abstrakčiam ar kauzaliai, autorė laikosi pozicijos, kad: Lietuvoje cesijos sandoris yra kauzalus. Lietuvos CK yra nurodyta, kad cesijos sandorio galiojimą įtakoja pagrindinė prievolė, kuri sudaro cesijos sandorio pagrindą; 6.105 straipsnio nuostata, kuri numato pradinio kreditoriaus atsakomybę naujam kreditoriui už perduoto reikalavimo negaliojimą. Taip pat verta paminėti ir CK 6.107 straipsnio 3 dalyje nustatytą skolininko pareigą informuoti naująjį kreditorių apie skolininko pareikštą ieškinį pradiniam kreditoriui dėl juridinio fakto, iš kurio atsirado prievolė, pripažinimo negaliojančiu. Tokia situacija tiesiogiai įtakoja reikalavimo perleidimo sandorį, nes skolininkas neprivalo įvykdyti prievolės cesionarijui ir šiuo atveju atsiranda cedento atsakomybė dėl negaliojančio reikalavimo perleidimo. Vadinasi, reikalavimo teisės galiojimui tiesioginę įtaką daro teisinis sandorio pagrindas, tai yra pagrindinis sandoris, iš kurio kyla reikalavimo teisė. Taip pat cesijos sandoris laikytinas kauzaliu ir dėl tos priežasties, kad civilinio kodekso normos nustato pareigą cedentui ar cesionarijui pranešti skolininkui apie reikalavimo perleidimą. Toks teisinis reglamentavimas leidžia daryti išvadą, jog šiuo atveju cesijos sandorio galiojimui yra reikšmingi pirminiai cedento ir skolininko santykiai, susiformavę pagrindinio sandorio pagrindu. Jei būtų kitaip ir cesija būtų abstraktus sandoris, nebūtų būtina apie reikalavimo perleidimą informuoti skolininko, nes jis tokiu atveju neturėtų teisės atsisakyti vykdyti prievolę naujam kreditoriui, jei šis pateiktų įrodymus,

---

²² Ibid, p. 139.

²³ Брагинский М.И. Витрианский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. Москва: Статут, 1997 Р. 465.

liudijančius, kad reikalavimas buvo jam perleistas. Pranešimo pareigos nebuvimą sąlygotų ir tai, kad cesijai esant abstrakčiu sandoriu, jis galėtų neatsižvelgiant į pagrindinį sandorį.

Taip pat verta atkreipti dėmesį, jog praktika rodo, kad reikalavimo perleidimas niekada nevykdomas šiaip sau, savaime, neturint jokio tikslo. Šalys sudarydamos reikalavimo perleidimo sutartį visada turi tikslą (įvykdyti prievolę, atsiradusią iš pirkimo pardavimo sutarties reikalavimo perleidimu, padovanoti reikalavimo teisę it kt.), visuomet yra cesijos pagrindas, todėl cesijos priskyrimas abstrakčiam sandoriui autorės nuomone laikytinas klaidingu.

Pažymėtina, kad reikalavimo perleidimo sutartimi, perleidžiamas ne daiktas, bet reikalavimo teisė, todėl vertinant cesijos teisinius santykiu būtina išskirti 3 dalykus:

1. prievolę iš kurios atsirado teisės, esančios reikalavimo perleidimo dalyku;
2. sandorį, kurio pagrindu pradinis kreditorius perduoda naujam kreditoriui reikalavimo teisę reikalavimo perleidimo forma (perleidimo pagrindas);
3. patį cesijos sandorį, kuriuo perleidžiamas reikalavimas (atsisakoma reikalavimo teisės).²⁴

Universalusis teisių perėmimas vyksta tada, kai šalis miršta (fizinis asmuo) ar yra likviduojama ar reorganizuojama (juridinis asmuo) ir iš sutarties kilusios teisės bei pareigos pereina šalies įpėdiniams (teisių perėmėjams), jei tai neprieštaruja sutarties prigimčiai, jos nuostatomis bei įstatymui (CK 6.190 straipsnis).

LAT 2008 m. gruodžio 22 d.²⁵ nutartimi pasisakė, kad fizinio asmens turtinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas įpėdiniams pagal įstatymą arba pagal testamentą yra apibrėžiamas paveldėjimo samprata (CK 5.1 str. 2 dalis). Paveldimi materialūs ir nematerialūs daiktai, palikėjo turtinės reikalavimo teisės ir kt. Įpėdinis nuosavybė į paveldėtą turtą įgyja priėmęs palikimą ir nuo to laiko turi teisę savo nuožiūra nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų valdyti, naudoti ir disponuoti turimu turtu, tai reiškia, kad nuosavybes teise turimą turtą gali perleisti kitiems asmenims. Reikalavimo teisių pirkimas pardavimas yra vienas iš turto perleidimo būdų, įgyvendinamas sandorių pagrindu.

---

²⁴ Cit op. 6, 50

²⁵ Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje . Č. v. H. L., J. L., K. G., R. G., M. J. A., V. A. bylos Nr. 3K-3-609/2008

3.REIKALAVIMO PERLEIDIMAS UŽSIENIO ŠALYSE- ANALIZĖ

3.1 Reikalavimo perleidimo instituto raida užsienio šalių teisėje

Ilgą laiką Anglijos, kaip ir romėnų teisėje buvo pripažįstamas principas, kad reikalavimo teisė nėra perduodama, kadangi šis reikalavimas yra asmeninio pobūdžio ir atsiradęs iš konkrečių kreditoriaus ir skolininko teisinių santykių. Anglijos teismai iki XVI amžiaus nebuvo pasiruošę cesionieriaus apsaugai, kadangi buvo bijoma, kad nesažiningi asmenys savo reikalavimus perleis teismo įgyvendinimo tikslais. Reikalavimo perleidimas Anglijoje pripažįstamas nuo 1925 metų. Reikia atkreipti dėmesį, kad Anglijos teisėje yra skiriami du reikalavimo teisių perleidimo būdai: įstatyminis perleidimas (legal assignment) ir teisėtas (kai kada jis vadinamas tiesiog sutartinis) perleidimas (equitable assignment). Kad įstatyminis perleidimas (legal assignment) būtų galiojantis jis privalo atitikti šias sąlygas: turi būti rašytinis ir skolininkas privalo būti raštu informuotas apie reikalavimo perleidimą. Jei reikalavimo perleidimas įvyksta nesilaikant įstatyminio perleidimo taisyklių, o tik sudarius susitarimą tai jis pagal įstatymą bus pripažintas negaliojančiu, tačiau jis gali būti pripažintas kaip teisėtas perleidimas, kadangi teisėtam perleidimui (equitable assignment) nėra privalomas formos laikymasis ir skolininko informavimas apie reikalavimo perleidimą. Esant sutartiniam (equitable assignment) perleidimui, perleidžiamos visos iš sutarties atsiradusios teisės arba dalis jų²⁶. Reikalavimo perleidimas Anglijos teisėje nėra laikomas savarankišku sandoriu, neapima pagrindinio sutarties sudarymo elementų derybų dėl sutarties sudarymo. Pasitaiko atveju, kai cedentas perleidžia reikalavimą keletą kartų, tokiu atveju, jei cedentas reikalavimą yra perleidęs keletą kartų, tai pirmumo teisę turi tas cesionierius, kuris pirmas informavo skolininką apie reikalavimo perleidimą, o ne tas kuriam pirmam buvo perleistas reikalavimas.

Anglijos sutarčių teisės doktrinoje nėra bendros nuomonės, ar reikalavimo teisės perleidimo sutartyje turi būti numatytas priešpriešinis patenkinimas. Pripažįstama, kad perleidžiant reikalavimo teisę įstatymo numatytais atvejais, pavyzdžiui, draudimo sutartyse, priešpriešinis patenkinimas nebūtinai. Tuo tarpu esant sutartiniam reikalavimo teisės perleidimui, daugumos autorių nuomone, priešpriešinis patenkinimas būtinai. Kitaip reikalavimo teisės perleidimas negalioja.²⁷

Pagal Anglijos teisę, negalima perleisti reikalavimo teisės šiais atvejais:

---

²⁶ Cit. op, 6 p. 511

²⁷ Ibid, p. 512

- kaip tai daryti draudžia įstatymas;
- kai sutartis ir reikalavimo teisė yra susijusi tik su kreditoriaus asmeniu, ir būtų nesąžininga reikalauti, kad skolininkas įvykdytų reikalavimą kitam kreditoriui;
- reikalavimo teisės perleidimas prieštarautų viešajai tvarkai.

Anglijos teisėje yra galimybė skolininkui, kreditoriaus sutikimu perkelti savo sutartinių įsipareigojimų vykdymą kitam asmeniui, toks perkėlimas yra vadinamas novacija (*novation*).

Jungtinėse Amerikos Valstijose įstatymų leidyba liberalizavo proceso teisę ir padarė galą techniniam atskyrimui tarp law (teisės) ir equity (teisingumo). Reikalavimo teisių perleidimas Jungtinėse Amerikos Valstijose pripažįstamas Nuosavybės įstatymu, vieningojo prekybos kodekso 9-102 straipsniu, 9-106 straipsnio 2 dalimi, 2-210 straipsniu. Pabrėžtina, kad JAV reikalavimo perleidimo galiojimui nereikia specialios formos bei skolininko informavimo ir kad cesionierius savo vardu, be cedento dalyvavimo gali pats pareikšti ieškinį skolininkui. Kreditoriui perleidus reikalavimo teisę, jo sutartinės prievolės laikomos pasibaigusios. JAV vieningo kodekso 9 straipsnyje yra norma apie *security interest* (kreditoriaus teisės į turta, kuri įkeičiant yra užtikrinama prievolė) pagrindumą kilnojamiems daiktams ir reikalavimams. Kas perleidžia reikalavimą, siekdamas užtikrinti prievolės įvykdymą, įgyja *security interest*.²⁸ Pagal JAV vieningo kodekso 9straipsnį, reikalavimo teisės perleidimo sutartis esant komerciniams santykiams turi būti sudaroma raštu. Kitais atvejais rašytinė sutarties forma neprivaloma. JAV teisėje gali būti perleistos bet kokios sutartinės teisės išskyrus kai:

- reikalavimo teisės perleidimas pakeistų skolininko pareigas;
- reikalavimo teisės perleidimas iš esmės keistų skolininko prisiimtą riziką;
- šalys sutartyje numato, kad reikalavimo teisės perleidimas negalimas;
- reikalavimo teisę perleisit draudžia įstatymas;
- reikalavimo teisė susijusi tik su kreditoriaus asmeniu.²⁹

„Reikalavimo teisės perleidimas pagal JAV vieningą komercinį kodeksą tampa neatšaukiamas, jeigu:

- naujam kreditoriui perduotas šią teisę patvirtinantis dokumentas;
- naujasis kreditorius pradėjo įgyvendinti savo teises;

²⁸ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. p 386.

²⁹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. – Vilnius: Justitia, 1996.p.520

- teisė perleista už tam tikrą priešpriešinį reikalavimą.

Kitais atvejais reikalavimo teisės perleidimą kreditorius panaikintų.³⁰

Prancūzijoje reikalavimo teisių perleidimo sąvoka naudojama nuo XVII amžiaus ir buvo reguliuojama pirkimo pardavimo santykių ribose, kadangi cedentas visuomet yra perleisto reikalavimo pardavėjas, cesionierius – pirkėjas. Tokiai reikalavimo teisių perleidimo sampratai įtakos turėjo tai, kad Prancūzijoje reikalavimo teisių perleidimo sutartis nėra pripažįstama „abstrakčiu“ nuo kauzaliųjų susitarimų teisiškai nepriklausomu sandoriu, perleidimo sutartis turi būti įforminta ta pačia sutarties forma kaip ir pagrindinė sutartis, o tai išplaukia iš to, kad cesijos metu reikalavimo „tiekinimas“ tarp cedento ir cesionieriaus įvyksta perduodant reikalavimą pagrindžiantį dokumentą, jeigu tik šalys dėl to susitarė. Tačiau labai svarbu pastebėti, kad trečiųjų asmenų atžvilgiu reikalavimas pripažįstamas perleistas tik tada, kai skolininkas teismo arba notarinio dokumentu cesionaro atžvilgiu perleidimą akceptavo. Galima daryti išvadą, kad kol skolininkui reikiama forma nėra pranešta apie reikalavimo perleidimą, skolininkas gali prievolę įvykdyti kreditoriui ir tai bus tinkamas įvykdymas. Perleista gali būti bet kokia reikalavimo teisė, išskyrus atvejus, kai tai perleidimą draudžia sutartis ar įstatymas arba, kai perleidžiama teisė neatsiejamai susijusi su kreditoriaus asmeniu.

Prancūzijos civilinis kodeksas skolininko pakeitimą vadina delegavimu - delegation (1275-1278 str.). Delegavimas reiškia, kad pakeičiamas ne tik ankstesnis skolininkas, bet jo atžvilgiu pasibaigia ir ankstesnė prievolė. Esant visiškam delegavimui, vietoj buvusios prievolės atsiranda nauja, kuri laikoma nesusijusia su ankstesne prievole, jeigu kreditorius pareiškia, kad jis atleidžia ankstesnį skolininką nuo prievolės. Jeigu kreditorius tokio pareiškimo nepadaro, tai skolininkas išlieka prievoliniu tol, kol nebus įvykdyta prievolė. Ši situacija vadinama daliniu delegavimu. Delegavimo institutu garantuojamas ne tik prievolės realumas, bet ir jos visiškas įvykdymas. Kitaip, negu perkeliant skolą, delegavimo atveju naujasis skolininkas negali prieštarauti kreditoriui tais klausimais, kurie buvo keliami ankstesniojo skolininko kreditoriaus atžvilgiu.

Vokietijos praktikoje bendruomeninės teisės laikais buvo pripažintas reikalavimo teisės perleidimas, tačiau vyko daug diskusijų kada ir kaip turi būti pripažįstamas reikalavimo perleidimas. Vieni teisininkai teigė, kad reikalavimas yra neperleidžiamas ir todėl cesionierius įgyja visais atvejais svetimos prievolės, kaip savos įvykdymo teisę. Kiti teisininkai teigė, kad cedentas lieka reikalavimo teisės perleidimo savininku tik tol kol skolininkas cesionaro pranešimu sužino apie perleidimą. Tačiau

---

³⁰ Ibid. p. 521

Vokietijos civilinis kodekse įsitvirtino nuomonė, kad cesionaras reikalavimo teisės perleidimo sutartimi tampa vieninteliu kreditoriumi ir todėl, turi prieštarauti, jeigu skolininkas savo pareigą cedentui įvykdo motyvuodamas tuo jog nežinojo apie reikalavimo perleidimą. Todėl sudarius reikalavimo teisių perleidimo sutartį cesionierius pereina į buvusio kreditoriaus vietą ir nėra būtina pranešti skolininkui ar reikalauti jo sutikimo. Vokietijos civilinis kodeksas, reikalavimo teisių perleidimą laiko abstrakčiu (nepriklausomu nuo pagrindinio susitarimo) sandoriu ir taip pat nenumato konkrečios cesijos formos. Vokietijos civilinis kodeksas laikosi pozicijos, kad reikalavimo perleidimas yra savarankiškas sandoris, todėl jei reikalavimas perleidžiamas remiantis pirkimo ir pardavimo sutartimi arba užtikrinimo susitarimu, pirkėjas ir užtikrinimo gavėjas iš esmės lieka reikalavimo savininku ir tada, jeigu pirkimo pardavimo sutartis vėliau paskundžiama dėl suklydimo arba nutraukiama, arba jei laiduotas reikalavimas būtų neapmokėtas.

Pagal Šveicarijos teisę, kreditorius turi teisę perleisti savo reikalavimo teisę tračiam asmeniui be skolininko sutikimo, išskyrus kuomet negalimas reikalavimo teisės perleidimas kai tai draudžia įstatymas ar sutartis, arba tai gali prieštarauti sutartinių santykių esmei. Šveicarijos prievolių įstatymas reikalauja sudaryti rašytinę sutartį, kitokios formos reikalavimo perleidimas gali būti pripažintas negaliojančiu (165 str. 1 d.), išskyrus kai teisė perleidžiama įstatymo ar teismo sprendimo pagrindu.³¹ Pagal, Šveicarijos, taip pat Prancūzijos ir Lietuvos teisę, cesionarijaus ir cedento santykiuose cesija laikoma įvykusia nuo sutarties pasirašymo momento (LR CK 6.109 str.). Trečiojo asmens ir skolininko cesija laikoma galiojančia nuo skolininko supažindinimo su sutartimi ar pranešimo apie cesiją gavimo momento (LR CK 6.109 str. 5 d.; Prancūzijos CK 1690 str.). Nuo reikalavimo perleidimo įsigaliojimo momento skolininkas tampa naujo kreditoriaus prievolinku (LR CK 6.101 str. 2 d.; Šveicarijos PĮ 167 str.). Pagal Vokietijos civilinio kodekso 398 paragrafo nuostatas, cesija įsigalioja visų asmenų atžvilgiu nuo sutarties pasirašymo momento. Skolininkas turi teisę reikalauti iš kreditoriaus dokumento, patvirtinančio reikalavimo perleidimo egzistavimą. Ši teisė išnyksta, jeigu skolininkui apie cesijos buvimą pranešama raštu (LR CK 6.109 str.; Vokietijos CK 410 paragr.). Priimta, kad su reikalavimo teise kartu pereina ir visos papildomos teisės, susijusios su prievole (LR CK 6.101 str. 2 d.; 6.104 str.; Prancūzijos CK 1692 str.; Vokietijos CK 401 paragr.; Šveicarijos PĮ 170 str.).

Perduodamas reikalavimo teisę cedentas atsako už prievolės įvykdymą tik tuo atveju, jeigu tai numatyta sutartyje kaip papildoma garantija dėl cesijos (LR CK

---

³¹ Ibid. p.531

6.105 str.; Prancūzijos CK 1693, 1695 str.; Vokietijos CK 437, 438 paragr.; Šveicarijos PĮ 171 str.). Skolininko prievolė naujam kreditoriui gali būti tik pagrindinėje sutartyje numatytose ribose. Todėl skolininkas naujam kreditoriui gali pareikšti visas pretenzijas ir priešpriešinius reikalavimus kaip ir pirmajam kreditoriui (LR CK 6.107 str.; Vokietijos CK 404 paragr.; Šveicarijos PĮ 169 str.). Ši taisyklė netaikoma perimant vertybinius popierius (LR CK 6.104 str. 5 d.)³².

Anglijos ir JAV teisėje skolininko pakeitimas vadinamas novacija (atnaujinimu), tačiau šis institutas daugiau siejamas su prievolės pasibaigimu, nei jos įvykdymu.

---

³² Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005. P 173.

3.2 Reikalavimo teisių perleidimo reglamentavimas Europos Sąjungos šalyse

Šiuolaikiniuose ekonominiuose santykiuose reikalavimo teisių perleidimas yra labai svarbus, kadangi palengvina verslo finansavimą. Lietuvai tapus ES nare, verslininkams labai išsiplėtė verslo galimybės, sandoriai vyksta labai įvairūs ir nebūtinai tarp tos pačios šalies juridinių subjektų.

Iki 2009 m. reikalavimo teisių perleidimą tarp skirtingų valstybių narių reglamentavo Romos konvencija, o reglamentų Romas I ir Roma II atsiradimui įtakos turėjo tai, kad kai kuriose valstybėse narėse Romos konvencijos taikymo praktika pradėjo plėtotis skirtingomis kryptimis.³³

Konvencijos nustatyta sistema buvo grindžiama laisvos valios principu, leidžiančiu šalims laisvai pasirinkti jų sutarčiai taikytiną įstatymą. Šalims nepasirinkus jų sutarčiai taikytino įstatymo, ši turėjo būti reguliuojama pagal įstatymą tos šalies, su kuria ją sieja glaudžiausi ryšiai. Tuomet atsiranda rizika, kad kokia nors šalis pasirinkt vieną ar kitą šalies teismą ne dėl to, kad tai teismas, kuris labiausiai tinka ginčui spręsti (nes, pavyzdžiui, geografiniu požiūriu jis yra arti įrodymų), bet dėl to, kad šis teismas pritaikys įstatymą, siūlantį palankesnę išeitį.

Buvo įvairių nuomonių, kai kurie teisininkai teigia, kad reikalavimo perleidimas, kaip nuosavybės teisė yra reglamentuojamas konvencijos 12 (1) straipsniu, kiti laikosi nuomonės, kad tai yra reglamentuojama 12 (2) straipsniu, dar kiti laikosi pozicijos, kad Romos konvencijas neaptarė reikalavimo teisių perleidimo materialinės teisės aspektu. Buvo manoma, kad jeigu šalis nepasirinko reikalavimo teisės perleidimo sutarčiai taikomos teisės tai su reikalavimo perleidimu susijusiems santykiams taikoma teisė, reglamentuojanti pagrindinę prievolę, dėl kurios atsirandantis reikalavimas yra perleidžiamas. Pvz. paskolos sutarčiai taikoma Suomijos teisė, kreditorius sudarė reikalavimo perleidimo sutartį ir nepasirinko šiai sutarčiai taikomos teisės. Tuomet bus taikoma Suomijos teisė. Tačiau - šalių pasirinkta teisė perleidžiant reikalavimą negali būti panaudota prieš skolininką, jeigu nebuvo gautas jo sutikimas dėl pasirinktos taikytinos teisės.

Galiojant Romos konvencijai, reikalavimo perleidimo reglamentavimas turėjo būti vienodas šalyse narėse, tačiau taip nebuvo.

---

³³ Goldammer Y., Jurčys P., Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1134138

Reikalavimo perleidimo įtaka tretiesiems asmenims (skolininkui) yra skirtingai vertinama skirtingų valstybių teismuose. Vokietijos Aukščiausias teismas laikosi pozicijos, kad reikalavimo perleidimo turiniai padariniai turi būti nustatomi pagal pagrindinei prievolei taikytiną teisę, svarbu skolininko interesai, kuriais negali manipuluoti reikalavimą perduodantis ir reikalavimą perimantis asmuo.

Olandijos teismas, priešingai Vokietijos Aukščiausiam teismui, vadovaujantis Romos konvencijos 12 (1) straipsniu nurodė, kad reikalavimo perleidimo prievolei taikytina teisė nustato ir reikalavimo teisių perleidimo sandorio padarinius trečiųjų asmenų turiniams interesams.

Romos konvencijos 12 straipsnyje įtvirtintos nuostatos dėl reikalavimo perleidimui taikytinos teisės buvo Romos konvencijos Achilo kulnas. Pagal šios konvencijos 12 straipsnį nebuvo aišku, kokia teisė turi būti taikoma siekiant nustatyti turinius reikalavimo perleidimo padarinius, ten nebuvo aptarta cedento, cesionieriaus ir susijusių trečiųjų asmenų (dažniausia – reikalavimo perleidimo sandorio šalių kreditorių) tarpusavio reikalavimų patenkinimo eilės.

2009 m. Europos Sąjungoje įsigaliojo du svarbūs tarptautinės privatinės teisės aktai kuriuose yra reglamentuojamas reikalavimo teisių perleidimas t.y. visų pirma 2007 m. liepos 1 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II) ir 2008 m. birželio 17 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/ 2008 dėl sutartiniam santykiams taikytinos teisės (Roma I). Kadangi ES reglamentų normos yra taikomos tiesiogiai valstybių narių nacionalinėje teisėje tai ir šie reglamentai taikomi tiesiogiai.

Pagal Roma I reglamento I straipsnio I dalį reglamentas taikomas sutartinėms prievolėms civilinėse ir komercinėse bylose, kurios turi ryšį su skirtingų valstybių teise, o šio reglamento 2 straipsnyje nurodoma, kad reglamento teisė taikoma net jei ši teisė nėra valstybės narės teisės.³⁴

Tiek pagal Romos konvenciją, tiek pagal reglamentą Roma I, šalių valios pasirenkant taikytiną teisę sutartinėms prievolėms principas yra pagrindinis taikytinos teisės nuorodų principas.³⁵

Taikytiną teisę šalys gali pasirinkti tiek sudarydamos sutartį, tiek ją sudariusios, tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad šalims po sutarties sudarymo sutarus dėl

---

³⁴ Mizaras V., Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Justitia 2008 m. Nr. 4 (70), p. 4

³⁵ Ibid., p.7

taikytinos teisės, arba pakeitus taikytiną teisę, ši teisė neturės galios trečiųjų asmenų atžvilgiu.

Roma I reglamento 14 ir 15 straipsniai skirti teisinimas santykiams, atsirandantiems iš reikalavimo teisės perleidimo, taikomoms kolizinėms normoms. Reglamento Roma I 14 straipsnis reglamentuoja taikytiną teisę teisinimas santykiams, susijusiems su sutartiniu (savanorišku) reikalavimo teisės perleidimu pagal cesijos sutartį, o taip pat gali būti ir pagal prievolių užtikrinimo būdus.

Reglamento 14 straipsnio 1 dalyje numatoma kolizinė nuoroda, taikytina reikalavimo teisę perleidžiančio ir ją priimančio teisiniams santykiams. Taigi, pradinio kreditoriaus (perleidžiančio reikalavimą (cedento)) ir naujojo kreditoriaus (priimančio reikalavimą (cesionieriaus)) teisiniams santykiams susijusiems su reikalavimo perleidimu, taikoma teisė, kuri pagal reglamentą taikoma pradinio kreditoriaus ir naujojo kreditoriaus sudarytai sutarčiai.³⁶ Kaip pavyzdį pateikia tokią situaciją, kad jei Lietuvos bendrovė atlygintinai perleis reikalavimo teisę Lenkijos bendrovei, tai vadovaujantis reglamento 14 straipsnio 1 dalies (a) punktu, bei 19 straipsnio 1 dalimi, cedento ir cesionieriaus santykiams būtų taikoma Lietuvos teisė, kadangi būtų laikoma, kad sudaryta reikalavimo teisės pirkimo- pardavimo sutartis (atlygintinas teisės perleidimas), o šiai sutarčiai taikytina pardavėjo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė.

Reglamento 14 straipsnio 2 dalyje (atitinkančioje Romos konvencijos 12 str. 2d.) numatyta kolizinė nuoroda, taikytina cesionieriaus (priimančio reikalavimo teisę) ir skolininko teisiniams santykiams, susijusiems su reikalavimo teisės perleidimu. Šiuo atveju taikoma teisė tos valstybės, kurios teisė taikytina ir pačiams perleistam reikalavimui, t.y. sutarčiai iš kurios atsiradęs reikalavimas buvo perleistas.

Roma II reglamento 19 straipsnyje reguliuojama taikytina teisė reikalavimo perleidimo pagal įstatymą atveju. Šis straipsnis susijęs su regresinėmis prievolėmis t.y. kai trečiajam asmeniui, įvykdžiusiam ar turinčiam įvykdyti prievolę kreditoriui už skolininką pagal įstatymą pereina kreditoriaus reikalavimo teisė skolininkui. Tokiais atvejais ar trečiasis asmuo turi regresinį reikalavimą ir kokios apimties nustatomas pagal valstybės teisę, kuri taikoma teisiniams kreditoriaus ir skolininko santykiams iš kurių atsirado regresinis reikalavimas. Analogiška norma numatyta ir reglamente Roma I 15 straipsnis.

---

³⁶ Mizaras Vytautas, Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Justitia 2009 m. Nr. 1 (71). p. 15

4. REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO PRAKTINĖS PROBLEMOS

4.1 Reikalavimo teisių perleidimas ir hipoteka

Sparčiai vystantis ekonominiams santykiams, reikalavimo teisės tampa civilinės apyvartos objektu. Bankai suteikdami paskolas finansuoja įvairius projektus. Suteikiamų paskolų dydžiai yra labai įvairūs nuo keletu tūkstančių litų iki keliasdešimt milijonų. Mažindami savo prisiimamą riziką, bankai dažnai kooperuojasi su kitais bankais ir to pasakoje vieną projektą finansuoja keletas bankų. Projekto finansavimas kai paskolą suteikia keletas bankų vadinamas sindikuota paskola. Sindikuoto bankinio kreditavimo specifinis bruožas yra tas, kad sprendimai dėl esminių kreditavimo sandorio sąlygų (jo nutraukimo, prisiėmimo papildomų išpareigojimų, prievolių vykdymą užtikrinančių priemonių, baudų it kt) priimami vienbalsiai arba kreditą teikiančių bankų dauguma skaičiuojant balsus pagal bankų suteikto kredito dalis.³⁷

Finansinių institucijų dalyvavimas sindikuotoje paskoloje gali būti dvejopas: tiesioginis dalyvavimas (sindikuota paskola) ir netiesioginis dalyvavimas (paslėptas sindikatas). Sindikuotoje paskoloje vedantysis bankas suruošia visus reikalingus dokumentus paskolos išdavimui ir pasirašymui. Tarp dalyvaujančių sindikate Bankų ir kliento susiformuoja tiesioginiai kreditoriaus ir debitoriaus santykiai.

Sindikuotoje paskoloje dalyvauja keletas bankų ir vienas skolininkas. Kadangi yra keletas paskolos davėjų dažnai pasitaiko atveju, kai vienas iš kreditorių nusprendžia pasitraukti iš sindikato ir savo dalį nusprendžia parduoti. Praktikoje yra žinomi trys būdai, kaip yra parduodamas finansinis turtas t.y. reikalavimo perleidimas, novacija, arba paslėptas dalyvavimas.

Kadangi darbo tema susijusi su reikalavimo teisių perleidimu, tai toliau bus nagrinėjama įkeitimo teisių perleidimas- pardavimas teisinėje literatūroje yra vadinama atlygintina cesija.

Remiantis galiojančiu CK, turtinių teisių pirkimui- pardavimui pirmiausia yra taikomos reikalavimo perleidimą reglamentuojančios normos. Jau darbo pradžioje autorė nagrinėjo reikalavimo perleidimo sąlygas, senojo ir naujojo kreditoriaus, bei skolininko padėtį, esant kreditorių pasikeitimui. Kadangi sindikuotoje paskoloje yra keletas kreditorių ir tik vienas skolininkas, tai perleidžiant vieno iš kreditoriaus reikalavimą skolininko sutikimas yra nereikalingas, o vieno iš kreditoriaus pasitraukimui paprastai turi pritarti ir likusieji kreditoriai.

---

³⁷ Šatas J., Tarptautiniai atsiskaitymai: Teisiniai pagrindai ir praktika . Eugrimas, 2006. p. 68

Tradicinė bankininkystė yra paremta tuo, kad paskola suteikiama tik pateikus užstatą. Kadangi šioje dalyje yra kalbama apie vieno iš kreditoriaus reikalavimo teisių perleidimą, toliau nagrinėjama kas atsitinka su daiktinėmis teisėmis hipoteka, įkeitimu. Remiantis CK 6.101 str. 2 dalimi reikalavimo įgijėjui pereina ir prievolės įvykdymui užtikrinti nustatytos teisės, bei kitos papildomos teisės.

4.2 Dalies hipotekos perleidimas

Hipotekos reikalavimo perleidimą Lietuvoje reglamentuoja CK. Kreditoriaus teisę perleisti hipotekos reikalavimą, t. y. atlikti hipotekos cesiją ir cesijos atlikimo tvarką nustato CK 4.198 straipsnis, numatantis, kad kreditorius hipotekos reikalavimą gali perleisti kitam asmeniui, jei hipotekos sutartyje (lakšte) nenumatyta kitaip, laikantis bendrų reikalavimo teisės perleidimą reglamentuojančių taisyklių, nustatytų CK šeštosios knygos normose ir įtvirtinančių pamatinę nuostatą, kad kreditorius turi teisę be skolininko sutikimo perleisti turimą reikalavimą kitam asmeniui, jeigu tai neprieštaruja įstatymui ar sutarčiai arba jeigu reikalavimas nėra susijęs su kreditoriaus asmeniu (CK 6.101 str.). Perleidžiant reikalavimo teisę pagal pagrindinę prievolę, naujam kreditoriui turi pereiti ir teisės, nustatytos užtikrinti prievolės įvykdymą, ir kitos papildomos teisės. Taigi, perleidus reikalavimą, asmeniui, įgijusiam hipotekos reikalavimą, *ipso jure* pereina ir ankstesnio hipotekos kreditoriaus turėtos teisės, jei šalys nesusitaria kitaip³⁸.

Vadovaujantis LR CK hipotekos reikalavimas naujam kreditoriui perleidžiamas perduodant hipotekos lakštą indosamentu, kurį savo ruožtu reikia įregistruoti hipotekos registre.

Pagrindinė problema, kylanti šiame kontekste, ar hipotekos reikalavimas gali būti perleistas atskirai nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui jis yra skirtas užtikrinti, t. y. ar galima perleisti hipotekos reikalavimą prieš tai neperleidus reikalavimo pagal pagrindinę prievolę?

Analizuojant hipotekos, kaip daiktinės teisės, požymius, pažymėtina, kad bendriausiu požiūriu daiktinę teisę galima apibūdinti kaip absoliučią asmens teisę į daiktą. Tuo tarpu tikslus daiktinės teisės apibrėžimas pateikiamas CK 4.20 straipsnyje, kur daiktinė teisė apibrėžiama kaip absoliuti teisė, pasireiškianti teisės turėtojo galimybe įgyvendinti valdymo, naudojimo ir disponavimo teises ar tik kai kurias šias teises.

---

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 141.

Visuotinai pripažįstama, kad svarbiausias daiktinės teisės požymis yra jos absoliutumas, pasireiškiantis tuo, kad vieno konkretaus asmens teisė į daiktą suponuoja neapibrėžtos grupės, t. y. visų aplinkinių asmenų, pareigą netrukdyti šia teise naudotis ją turinčiam asmeniui. Tuo daiktinė teisė iš esmės skiriasi nuo santykinės (sąlyginės) prievolių teisės, kuri suprantama kaip vieno ar kelių konkrečių asmenų teisė reikalauti iš kito konkretaus asmens ar asmenų atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų. Tačiau tam, kad kurią nors teisę būtų galima pripažinti daiktine, būtini mažiausiai dar du, jos absoliutų pobūdį išreiškiantys požymiai - tai sekimo teisė (pranc. *le droit de suite*) ir pirmenybės teisė (pranc. *le droit de preference*)³⁹. Būtent šiais požymiais ir pasižymi hipoteka, nagrinėjama kaip daiktinė teisė.

Pirmiausiai hipotekai būdinga sekimo teisė, teisės literatūroje suprantama kaip teisė, sekanti paskui daiktą (o ne paskui asmenį), daikto nuosavybei iš vieno asmens pereinant kitam. Tai patvirtinama CK 4.9 straipsnyje ir 4.171 straipsnio 9 dalyje, kur aiškiai pasakyta, kad įkeisto daikto nuosavybės teisei perėjus kitam asmeniui hipoteka seka paskui daiktą. Be to, hipoteka išlieka padalijus įkeistą nekilnojamąjį daiktą ir sujungus įkeistus nekilnojamuosius daiktus (CK 4.172 str. ir 4.173 str.). Pirmenybės, arba prioriteto, teisė suponuoja, kad daiktinė teisė yra labiau privilegijuota, palyginti su kitomis prievolių teisėmis, susijusiomis su tuo pačiu daiktu. Pavyzdžiui, kreditorius, kurio reikalavimas yra užtikrintas hipoteka, pardavus įkeistą daiktą varžytinėse, savo reikalavimą iš to daikto vertės galės patenkinti pirmiau už bet kuriuos kitus nehipotekinius kreditorius. Vertinant hipoteką kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdą pažymėtina, kad savo esme prievolių įvykdymo užtikrinimas yra įstatymo nustatyta civilinė teisinė priemonė, skatinanti skolininką įvykdyti prievolę kreditoriaus naudai, pridedant pagal įstatymą arba susitarimą prie pagrindinės prievolės papildomą (išvestinę) prievolę. Taigi civiliniai įstatymai suteikia prievolių santykių dalyviams galimybę prievolės aprūpinti papildomomis specialaus pobūdžio įvykdymą garantuojančiomis priemonėmis, leidžiančiomis kreditoriui reikalauti subjektinės pareigos įvykdymo, neatsižvelgiant į tai, ar jam buvo padaryti nuostoliai ir ar skolininkas turi turto, į kurį leidžiama nukreipti išieškojimą pagal vykdomuosius dokumentus, t. y. suteikiama galimybė taikyti papildomas priemones, kurios ne tik skatintų skolininką tinkamai įvykdyti subjektinę pareigą prievolėje (netesybos, rankpinigiai), bet ir visiškai patenkintų kreditoriaus interesus (laidavimas, garantija).

Prievolės įvykdymo užtikrinimo atveju tarp kreditoriaus ir asmens, užtikrinančio prievolės vykdymą (juo gali būti skolininkas, trečiasis asmuo), susidaro

---

³⁹ V. Mikelėnas. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justina, 2002. P. 42.

išvestiniai (akcesoriniai) prievoliniai santykiai dėl pagrindinės prievolės (išvestinė prievolė). Išvestinis prievolės pobūdis pasireiškia tuo, kad: užtikrinamoji prievolė negali atsirasti be pagrindinės prievolės; užtikrinamoji prievolė, kaip išvestinė, priklauso nuo pagrindinės prievolės ir ją išstina pagrindinės prievolės likimas; užtikrinamoji prievolė pasibaigia pasibaigus pagrindinei prievolei, neatsižvelgiant į jos pasibaigimo pagrindą, o išvestinės prievolės pasibaigimas nedaro įtakos pagrindinės prievolės galiojimui.

Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad hipoteka yra tipinė išvestinė (akcesorinė) prievolė, atitinkanti visus prieš tai išvardytus požymius, tačiau hipoteka turi savo specifiką ir nėra gryna išvestinė prievolė, kokia, tarkime yra laidavimas. Tokį teiginį iš dalies lemia Vakarų teisės teorijoje žinomas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų skirstymas į: realinius (daiktinius) ir personalinius (asmeninius) prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus.

Skirstymo esmė ta, kad realinis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, o toks būdas yra hipoteka, kreditoriui suteikia prioritetingą daiktinę teisę į konkrečius skolininko ar trečiojo asmens nuosavybės objektus, tam tikslui specialiai išskiriamus iš visos likusios šio asmens turto masės ir suvaržomus hipotekinio įkeitimo teise. Dėl šios priežasties realinis prievolių įvykdymo užtikrinimas turi gerokai daugiau savarankiškumo, kylančio iš jo daiktinės teisinės prigimties, nei analogiški personaliniai prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai - netesybos ir laidavimas⁴⁰.

Be to, lyginant hipotekos įstatyminį reguliavimą su iš prigimties labai panašiu kilnojamojo turto įkeitimu (naujajame CK vadinamu tiesiog įkeitimu), pažymėtina, kad įkeitimo atveju akcesorinis jo pobūdis įstatymuose yra aiškiau išreikštas nei hipotekos atveju. Pavyzdžiui, CK 4.200 straipsnio antroje dalyje aiškiai nustatoma, kad įkeitimas yra pagrindinės prievolės išvestinė prievolė, o įkaito turėtojo teisės yra išvestinės iš jo, kaip kreditoriaus, teisių ir šių teisių įgyvendinimas priklauso nuo įkeitimo užtikrintos prievolės likimo.

Palyginti CK skyriuje, reguliuojančiame hipotekos teisinius santykius, analogiškos nuostatos apie akcesorinį hipotekos pobūdį nėra. Nors kai kuriuose moderniuose užsienio kodifikuotuose teisės aktuose, pavyzdžiui, Kanados Kvebeko provincijos Civiliniame kodekse, aiškiai nustatoma, kad hipoteka yra tikrai akcesorinė teisė, kurios galiojimas trunka tol, kol galioja ja užtikrinama pagrindinė prievolė.

Panašius argumentus galima išsakyti ir apie bendrą išvestinės teisės požymio -ipso jure sekti paskui pagrindinę prievolę, perleidus reikalavimo teisę pagal ją kitam

---

⁴⁰ Juodka R., Hipotekos Reikalavimo perleidimo analizė: teorinės ir praktinės problemos. Teisė, 2004, Nr.50.

asmeniui, nepritaikomumą hipotekai. Tokia išvada darytina remiantis dabar galiojančiais norminiais teisės aktais, remiantis kuriais, perleidus reikalavimo teisę pagal pagrindinę prievolę, hipotekos reikalavimas techniniu požiūriu savaime niekaip negalėtų pereiti naujam kreditoriui.⁴¹ Taip įvyktų tik perdavus hipotekos lakštą indosamentu ir įregistravus jį centriniame hipotekos registre (CK 4.189 str.). Nekilnojamojo turto įkeitimo teisė įgyjama įregistravus sutartinę ar priverstinę hipoteką, kurios tikslas yra užtikrinti pagrindinės prievolės tinkamą įvykdymą, pagrindinės prievolės ir įkeitimo santykių pasikeitimai sudaro pagrindą pakeisti hipotekos registro duomenis, įregistruojant pakeitimus ta pačia tvarka, kuria registruojama pati hipoteką.

Kalbant apie hipotekos pasibaigimo pagrindus, taip pat galima padaryti išvadą, kad, pasibaigus pagrindinei prievolei, hipoteką *ipso jure* nepasibaigtų, kaip, pavyzdžiui, būtų laidavimo atveju (CK 6.87 str.), nes CK numato hipotekos pasibaigimo pagrindų sąrašą (CK4.197 str.), tarp kurių kaip pasibaigimo pagrindas nėra numatyta užtikrinamos prievolės pabaiga. Apskritai hipotekos pasibaigimas yra siejamas net ne su užtikrinamos prievolės įvykdymu (pasibaigimu), o su hipotekos išregistravimu iš hipotekos registro. Tuo tarpu hipoteką užtikrintos prievolės įvykdymas ne pabaigia hipoteką, o tik suteikia skolininkui teisę reikalauti, kad hipoteką būtų baigta, tačiau tam tikrų hipotekos, kaip daiktinės teisės, nepriklausomumo nuo pagrindinės prievolės bruožų visiškai nuneigti nėra galima/

Verta pabrėžti, jog atsižvelgiant į teismų praktiką, galima padaryti išvadą, jog teismai laikosi pozicijos, kad hipotekai galioti net nėra būtina, jog užtikrinamoji pagrindinė prievolė būtų išreikšta atskiro rašytinio sandorio forma, nes pats hipotekos lakšto surašymas ir įregistravimas yra pakankamas užtikrinamos pagrindinės prievolės buvimo ir galiojimo įrodymas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje. Rekašius ir I. Orlovienė v. AB „Litimpeks bankas“ ir UAB „Volvanta“, kurioje buvo nagrinėjama palūkanų normos ir pagrindinės prievolės įvykdymo terminų pakeitimo įtaka svetimo daikto hipotekai (t. y. hipotekai, kuria užtikrinamas trečiojo asmens prievolės įvykdymas).⁴² Šioje byloje Aukščiausiasis Teismas aiškiai pabrėžė išvestinį hipotekos pobūdį ir jos priklausomybę nuo pagrindinės prievolės likimo. Teismas išaiškino, kad pati įkeitimo, kaip papildomos prievolės, prigimtis suponuoja priklausomybę nuo pagrindinės prievolės ir šios prievolės įvykdymo sąlygos nekeičia

---

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2002 m. spalio 14 d. Civilinė byla V.Silickas v. AB Bankas "Hansa-LTB" bylos Nr. 3K-3-1195/2002

⁴² Teismo 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje. Rekašius ir I. Orlovienė v. AB „Litimpeks bankas“ ir UAB „Volvanta“, bylos Nr.3K-3-1147/2002

įkeitimo santykių. Todėl kreditoriui ir skolininkui papildomais susitarimais pakeitus pagrindinės prievolės metinių palūkanų normą ir skolos grąžinimo terminą, šie pakeitimai, kuriais keitėsi tik prievolės dydis ir prievolės įvykdymo laikas, neturi įtakos įkeitimo (hipotekos) teisei, kuri yra išvestinė ir priklauso nuo pagrindinės prievolės likimo.⁴³

Apibendrinant galima teigti, kad hipoteka dėl jos teisinės prigimties dvilypumo, būdama daiktinė teisė, kartu yra ir realinis (daiktinis) prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, o tai lemia, kad vienas iš esminių hipotekos bruožų, be kita ko, yra ir jos akcesoriškumas, t.y. priklausymas nuo pagrindinės prievolės likimo. Todėl atsakymas į klausimą, ar hipotekos reikalavimas gali būti perleistas atskirai nuo reikalavimo pagal pagrindinę prievolę, turėtų būti neigiamas, nes savarankiškai, t. y. be pagrindinio reikalavimo, naujam kreditoriui perleista hipoteka netektų savo pagrindo ir negalėtų būti realiai įgyvendinama.

Kadangi hipoteka yra akcesorinė prievolė, pagrindinės prievolės, kurią ji užtikrina, atžvilgiu, vadinasi, perleidus dalį reikalavimo, kilusio iš pagrindinės prievolės, naujam kreditoriui proporcingai pereina ir teisės, nustatytos prievolės įvykdymui užtikrinti, dalis. Šiuo atveju įvyksta hipotekos, kaip akcesorinės teisės, „išskaidymas“, kuris yra neišvengiamas reikalavimo teisės perleidimo padarinys. Taigi teismas konstatavo, kad dalios reikalavimo teisės dalies perleidimas visada yra galimas.

4.3 Hipotekos perleidimas indosamentu

Nagrinėjant hipotekos perleidimo tvarką pažymėtina, kad šio proceso teisinis reglamentavimas, be kita ko, atskleidžia tam tikrus hipotekos lakštų požymius, būdingus vertybiniams popieriams, o būtent tai, kad hipotekos reikalavimas perleidžiamas perduodant hipotekos lakštą indosamentu (hipotekos lakšto turėtojo įrašų, kuriuo hipotekos lakštas perduodamas kitam asmeniui). Be to, hipotekos lakštai atitinka ir daugiau vertybiniams popieriams keliamų reikalavimų: tai - nustatytos formos naudojimas, privalomų rekvizitų sąrašas ir hipotekos lakšto forminimas vieninteliu egzemplioriumi, o tai yra būdinga vertybiniams popieriams apskritai, ypač skolos vertybiniams popieriams (čekiams ir vekseliams).

---

⁴³ Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2002 m. spalio 7 d. civilinė byla AB "Litimpeks bankas" v. A.Rekašius bylos Nr.3K-3-1 147/2002

Civiliniame kodekse nustatyta, kad hipotekos reikalavimą perleidžiant indosamentu, jis turi būti įrašytas hipotekos lakšte, nurodant asmenį, kuriam perleidžiamas hipotekos reikalavimas, pasirašomas indosanto (hipotekos lakšto turėtojo) įregistruojamas Hipotekos registre.

Jeigu perleidžiama hipotekos reikalavimo dalis, hipotekos lakšte nurodoma, kuris kreditorius saugo hipotekos lakštą (CK4.189 str. 2 d.). Pagal įstatymą hipotekos reikalavimo perleidimas (hipotekos lakšto indosamentas) turi būti įregistruojamas Hipotekos registre ta pačia tvarka kaip ir hipoteka.

IŠVADOS

1. Reikalavimo perleidimas (cesija) – tai pradinio kreditoriaus (cedento) turimo ar būsimo reikalavimo (viso ar jo dalies) perdavimas naujam kreditoriui (cesionarijui). Taigi dėl reikalavimo perdavimo pasikeičia kreditorius, o skolininkas lieka tas pats.. Pirminis kreditorius turi teisę be skolininko sutikimo perleisti visą reikalavimą ar jo dalį kitam asmeniui, jeigu tai ne prieštarauja įstatymams ar sutarčiai arba jeigu reikalavimas nesusijęs su kreditoriaus asmeniu.
2. Reikalavimo teisių perleidimo instituto reglamentavimas LR CK lyginant 1964 m. ir 2002 m. yra išplėstas, išsamiai aptartos perleidusio reikalavimą, kreditoriaus atsakomybė, bei skolininko teisės, bei pareigos.
3. Reikalavimo teisių perleidimo sandoris Lietuvoje yra kauzalus sandoris priklausomas nuo pagrindinio sandorio ir niekada nevykdomas savaime, tik dėl to, kad ankstesnis kreditorius perduotų reikalavimą naujam kreditoriui neturint jokio tikslo.
4. Europos valstybėse nėra vieningos nuomonės dėl teisės taikytinos reikalavimo perleidimo sandoriuose, kai subjektai yra skirtingų valstybių nariai.
5. Hipotekos reikalavimas negali būti perleistas atskirai nuo reikalavimo pagal pagrindinę prievolę, nes be pagrindinio reikalavimo, naujam kreditoriui perleista hipoteka netektų savo pagrindo ir negalėtų būti realiai įgyvendinama. Reikalavimo teisių perleidimo institutas dėl nesudėtingos perleidimo formos yra paplitęs ekonominiuose santykiuose, ypač keičiantis kreditoriams.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: oficialus tekstas. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.- 2- asis pakartotas leidimas.- Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras.- AB „Standartų spaustuvė“, 2002.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas ir įsigaliojęs nuo 1965 m. sausio 1d. Valstybės žinios. 1964, Nr, 19-138.
3. KONVENCIJA dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, pateikta pasirašyti Romoje , 1980 m. birželio 19 d.
4. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA 2002/47/EB 2002 m. birželio 6 d.dėl susitarimų dėl finansinio įkaito.

Specialioji literatūra

1. AMBRASIENĖ, Danutė, et. al., Civilinė teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.
2. AMBRASIENĖ, Danutė. Asmenų pasikeitimas prievolėje (kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai). Jurisprudencija, 2002, t. 28 (20), p. 96-104.
3. GOODE, Roy. Legal problems for credit and security. London: Sweet & Maxwell, 2003.
4. GOLDAMMER Y., JURČYS P., Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? Justitia. 2008. Nr. 1 (67).
5. JUODKA, Rober. Hipotekos Reikalavimo perleidimo analizė: teorinės ir praktinės problemos. Teisė, 2004, nr.50.
6. MIKELĖNAS, Valentinas. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
7. MIKELĖNAS, Valentinas, et. al. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003.
8. MIKELĖNAS V. Sutarčių teisė. – Vilnius: Justitia, 1996.
9. MILUKAS E. Novacija: teorija ir praktika. Justitia, 2007, Nr. 4.
10. MIZARAS, Vytautas, et al. Civilinė teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
11. Mizaras Vytautas, Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Justitia 2008 m. Nr. 4 (70).
12. Mizaras Vytautas, Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Justitia 2009 m. Nr. 1 (71).

13. NEKROŠIUS, Ipolitas; NEKROŠIUS, Vytautas; VĖLYVIS, Stasys. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999.
14. STANISLOVAITIS, Romualdas. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2001.
15. ŠATAS J., Tarptautiniai atsiskaitymai: Teisiniai pagrindai ir praktika . Eugrimas, 2006.
16. ZWEIGERT, Konrad, KOTZ, Hein. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001.
17. Брагинский М.И. Витрианский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. Москва: Статут, 1997.
18. Белов В. А. Сингулярное правопреемство в обязательстве: опыт исторического исследования, теоретической и догматической конструкции и обобщение российской судебной практики. Москва: АО Центр ЮрИнФОР, 2002.

Teismų sprendimai

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla AB Lietuvos žemės ūkio bankas v. AB „Šėtos sūrinė“ Nr. 3k-3-545/2000.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje. Rekašius ir I. Orlovienė v. AB „Litimpeks bankas" ir UAB „Volvanta". Nr. 3K-3-1147/2000.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ERGO Lietuva“ ir UAB „Ritranspeda“ dėl žalos atlyginimo, tretiesiems asmenims. Bylos Nr. Nr. 3K-3-503/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Arisanda“ ir UAB „2 B Pack Nr. 3K-3-199/2008.
5. Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2001 m. balandžio 25 d. civilinėje byloje Turto Bankas AB „Jonavos montuotojas“ bylos Nr. Nr. 3K-3-483/2001.
6. Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2001m. lapkričio 7 d. civilinėje byloje Turto bankas”, J. K., E. M. bylos Nr. 3K-3-1083/2001.
7. Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2002 m. spalio 14 d. Civilinė byla V.Silickas v. AB Bankas "Hansa-LTB" bylos Nr. 3K-3-1195/2002.
8. Teismo 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje bylojės. Rekašius ir I. Orlovienė v. AB „Litimpeks bankas" ir UAB „Volvanta", bylos Nr.3K-3-1147/2002.

Elektroninių dokumentų

1. Goldammer Y., Jurčys P., Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1134138
2. SALOMONS, F. Deformalisation of Assignment Law and the Position of the Debtor in European Property Law. Centre for the Study of European contract Law. Working paper No. 2007/01 (žiūrėta 2009-10-17). Prieiga per internetą <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=968654#>
3. Assignment (law). Wikipedia , the free encyclopedia. (žiūrėta 2009-11-17) Prieiga per internetą < [http://en.wikipedia.org/wiki/assignment_\(law\)](http://en.wikipedia.org/wiki/assignment_(law))>.
4. Покровский И.А. История Римского Права. Издание 3-е, исправленное и дополненное. (žiūrėta 2009-11-17). Prieiga per internetą <<http://www.allpravo.ru/library/doc2527p/instrum3503/item3624.html>>;

SANTRAUKA

Reikalavimo teisių perleidimas- cesija, sparčiai ekonominiuose santykiuose plintantis institutas. Šis institutas yra mišrus institutas turintis tiek prievolinės tiek daiktinės teisės bruožų.

Darbo pradžioje nagrinėjama reikalavimo teisių perleidimo vieta prievolinėje ir daiktinėje teisėje, aptariama šio instituto kilmė. Toliau autorė aptaria reikalavimo teisių perleidimo reglamentavimą 1964 m. ir 2000 m. kodekse, atkreipiamas dėmesys, į tai, kad šios instituto reglamentavimas yra ženkliai prasiplėtęs lyginant su senuoju CK.

Analizuojant asmenų pasikeitimo prievolėje būdus yra aptariama įstatyminė cesija ir subrogacija, bei cesijos ir novacijos santykis. Nagrinėjama cesijos sandorio sutarties forma, analizuojama teismų praktika, ko pasėkoje daroma išvada, kad t.y. kauzalus sandoris, priklausomas nuo pagrindinio sandorio ir niekada nevykdomas savaime, tik dėl to, kad ankstesnis kreditorius perduotų reikalavimą naujam kreditoriui neturint jokio tikslo.

ES teisėje yra reglamentuojamas reikalavimo teisės perleidimui taikytina teisė, jei šalys nėra pasirinkusios taikomos teisės. Autorė aprašo iki 2009 m. reikalavimo teisių perleidimą tarp skirtingų valstybių narių reglamentavusią Romos konvenciją, bei 2009m. įsigaliojusius reglamentus Romas I ir Roma II.

Analizuojamos problemos susijusios su hipotekos, įkeitimo perleidimu. Autorė pritaria nuomonei, kad hipoteka negali būti perleistas atskirai nuo reikalavimo pagal pagrindinę prievolę, nes be pagrindinio reikalavimo, naujam kreditoriui perleista hipoteka netektų savo pagrindo ir negalėtų būti realiai įgyvendinama

SUMMARY

Master's final paper is devoted to assignment of right theoretical and practical problems. The assignment of rights is becoming more and more popular in economic relations. The institute of assignmant of right is rapidly expanding in economic relations. The institute has characteristics of obligation law and law in rem In Lithuanian law there are three institutes of change of people in an obligation: the assignment of claim, novation and subrogation.

The assignment of claims (latin cession) encompasses the transfer of rights held by one party, the assignor-to another party- the assignee.

First of all the author puts through the review of the historical development of the institute of cession from Roman law to foreign countries such as England, French, German and others, then researches the institutes of the assignment of rights, points out the main problems arising in the field of conception of this institute and approaches to the peculiarities of the legal position of persons in obligation.

The assignment of right is intangible property, which is not susceptible to physical loss, damage and deterioration, they can be transferred from one country to another at the press of a button. The development of assignment has not only occurred on a national level, it spread between foreign countries. The assignment of rights institute became very popular in last decades. Also the author analyses the assignment of mortgage claims and is made decision, that mortgage can not be assigned without creditor claims.